

۵ ددده قورقود ۵

ادبی مجله

بهرینجی ایل-دوره و بئش اینجی نمره ۵ دیزى ۴ تومان آيليق مجله

قوچ کور اوغلی ايله قير آت

او خو یا جاقسیز

۱ - باش سؤز
۲ - آذربایجان عاشقانه
۳ - قارقا ابله بلبل
۴ - تورک اساطیر لریندن :
۵ - گون گلر صفحه دۇنر
۶ - قیزاردی سولونان گل لریمیز
۷ - تورک شاعر لریندن :
۸ - خاستگاه (معبدی - مذهبی) عاشقانه آذربایجان و تحلیل منظومه عاشق
۹ - آذربایجان دیلی نین موقعیتی اورنا عصر لردە (م. کریمی)
۱۰ - اوشاق باغچاسی (اوغلان، ایت و شاه)
۱۱ - تبریز انقلاب داد گاهینین مبارزه سی محترکرلر علیهینه
۱۲ - سون زنجیره بیری قالپیش (ح - اولدوز) شعر
۱۳ - کلاسیک ادبیات میزدان : چوبان حبیبی (م. کریمی)
۱۴ - مجله میزه گلن نامه لردن
۱۵ - نظمه چکیلمیش آتلار سۆز لردن (شعر) ح. م. بختیار
۱۶ - اودلار یوردونون آلو او شاعرلاری شاملی تبریزده (قهرمان خطبی)
۱۷ - قدیم دور آذربایجان دیلی و ادبیاتی حقیندە بیر نىچە سۆز (جمفر خندان)
۱۸ - جlad شاهی قووان دیار شعر (چېچك)
۱۹ - پاشالار ئولە جك ، خانلار اسە جك شعر ھ - نبى
۲۰ - آذربایجان دیلی نین خائین لرى كسر و بزم - كارنگىزىم ...
۲۱ - شەھىد لر يوردى (شعر) شهرك
۲۲ - قوج كوراوغلى نقاھن استاد بولوت
۲۳ - طوطى بىگە : آذربایجان خلقى نين قهرمان قىزى حىيات داشى فەتحىلى خانلار بىرلىكده
متەند و گوجلى آذربایجان اوغرۇندا بويوک تلاش لار ائندى | صفحه ۱
« ۳
« ۴
« ۶
« ۸
« ۹
« ۱۰
« ۱۲
« ۱۴
« ۱۶
« ۱۸
« ۲۰
« ۲۲
« ۲۴
« ۲۵
« ۳۲
« ۳۵
« ۳۸
« ۴۰ | مجله میزین مشکلاتى
عاشق نابات خانیم
ديل مسله لريندن انتقاد (حاشارلى)
مانا س (قىرقىز خلقى نين استقلال قهرمانى)
شعر (م. شبسترى)
« (احد)
پىرسلطان ابدال
«
بابك
ح - بابك
(م. كريمى)
(اوغلان، ايت و شاه)
علیهینه
شعر
(م. كريمى)
نامه لردن
ح . م . بختيار
(قهرمان خطبى)
(جمفر خندان)
شعر
ھ - نبى
كارنگىزىم ...
شهرك
استاد بولوت
خانلار بىرلىكده
متەند و گوجلى آذربایجان اوغرۇندا بويوک تلاش لار ائندى |
|---|---|--|

باش سؤز:

۱۸ میلیون تورک خلقیمیز آیدا بیر مجله

ایل لر بویی شوونیست لر حاکمیتی آلتیندا یاشاییب گونش دن پای
آپارمیان خلقمیز ، ایکی ایله یاخین دیر کی اسارت زنجیر لرینین چو خون قیریب
و گؤز آچیق لیفلا گونشه ساری يول گئدیر .

لakan هله ده وار کی «رژیم شاهنشاهی» یارادان اسارت زنجیر لریندن
نشچه سی قالیبر منجمله آذربایجاندا خلقمیزین آنا دیلینده مطبوعات و نشریه لسرین
یشی بوش قالیب . مطبوعات و نشریات هر ٹولکه نین چېرپینان اوره گی دیر .
مطبوعات سیز خلی ٹولی بیر خلق دیر . لاکین بیزیم آیدین فکر لریمیز
بو مسله نی ان آشاغی فرض ائدیب و بونا توجه سیز قالیبلار .

«شاهلیق رژیمینه» ظفر چالاندان صونرا آذربایجاندا دهیرلی روزنامه و
مجله لار یابن دی . لاکن نشجه کی بیلیرسیز قارا قوه لر طرفیندن یا یوخسو لووق
طرفیندن تعطیله چکیلدی او جمله دن : «اولدوز» ، «اودلاریوردی» ، «چنلى بىتل»
«آراز» ، «ملانصرالدین» (روزنامه لرین) و «کور او غلی» ، «یو لداش» ، «بیرلېك»
، «آذربایجان سسی» (مجله لرین) آدآپارمان او لار .

ایندی آذربایجان ئولکە سیندە « آذری تور کجه » سیندە چیخان یالینز « دده قورقود » مجلەسى دىر^۱. بىزدە ايندى مالىي امکاناتىمىز قورتولوب گەيدىرىك كى او بىرى لره تاي اولاق ..

قان قارداش لار گلەن ئۆل - أله وئرە كە قويمىياق بو آچىلان گلادىيات باغىمىزدا سولسون آذربایجانلى قارداش لار گۇوندە يوزلر روزنامە، مجلە، نشرىيە فاس و ياد ئولكە دىيل لرىنده بو تكالاردان گۈزە چىرىپير .

لاكن بىزىم كى بىر دانا دى. و اونو دا پوتاكچىلار قورخا - قورخا آلىب آتلاردا گىزىل دېرلر . آيا بوانصادى ۱۸ مىليون لوچ خلقىمىزىن دىلى و ادبىاتى بىلە ياساق اولوب ، خوارلېقا دچار اولسون آيا بو « فرهنگى استعمار » دگىل ؟ نىيە گىر كە تۈركى مطبوعاتى بىلە خوار اولسون ؟ بىز ايندى آيدا ۱۵۰۰ دن ۲۰۰۰ تومنە ياخىن زيان قوبوروخ . ئوزومۇزدە او افرادلاردان دېرىرىك كى بو مقدا ز پولى آيدا تامىن ائىدەبىلك . سىز قان قارداش لارىمىزى كەمكە چاغىرۇب و سىزە او مىد باغلابىرىقى گلەن ئۆل أله وئراق قويمىياق آيدا ۱۵۰۰ تومنە خساطىر آندا دىلىمىزدە كى مجلە ياتسىن و گلە جىك نسل لر دالى باخاندا مطبوعات تارىخىنده « كويىر » گورسونلر . بىزە هر كىم ئىلەن قوبان كەمكى ائنسىن ، ۵۰ تومن ۱۰۰ تومن و ... مجلەنин گلن سايى سىنىن چىخماقى سىزىن گۇندرىيقىز كەمك لرىنن او لا جاقدى . بو تون شهر و شهرستان لاردا ياشابان او خوجولارىمىز كافى دى بانك ملى هر منطقىيە مراجعه ائىدېب بو آدرسه پول تو كسوون :

بانكى مەلی ایران، حواله به شعبەھە مەركز تبۇ دۇ شەمارە حساب جارى ۱۹۰۱۸

بانك لار ئوزلارى بوموردە راھنماليق ائدرلر . سىزىدە كەمكلىق آرزو ائىدېرىك .

ساغ قالاسىز

۱- المىتە « وارلېق » و « انقلاب يولوندا » تەراندا نشر او لور

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ آذربایجان عاشیقلاریندان ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

■ عاشیق نابات خانیم ■

عاشیق قادین لار آراسینداڭۇر كىملى سىماسى پارلاق گۈنش تك نورساچان و يو كىسل مکانا چاتان عاشیق نابات خانیم اوlobeدى . عاشیق نابات خانیم ساده و آجىن شعرلر آذربایجان ادبىاتينا اتحاف ائدىيىدىر . قايناخلاردا (منبىع لرده) عاشیق نابات خانیمین قوشما و گرايلى لاریندان قورونوب و ساخلانىر . عاشیق نابات خانیم مدت لر گرجستان دا ياشابىپ و عمر سوروب . آذربایجاندان آيرىلار كىن گرجستاندا ئوزون «غريب» و «فلك وورموش» احسامى ائدىب دىر . ظاهرە گۈزەل دوزلى خانیم ايمىش . ار اتۇينە گەدىب ياخىشى گون گورمەدن ارىن «نادان» و «مار» و «خار» صفت ايلە و صفت ائدىب ايندى ايکى شعر عاشیق نابات خانیمدان چاپ ائدىرىيىك :

①

سەزە قوربان اولان يىار ئىلينە دوشوش
يىادى اولان مىگر گۈرونەن يادا ؟

*

تاسىھادىم سلطانى ، خانىمى
هر قىيىتا باخاندا آلسى جانىمى

كۈزۈلرى خumar ئىلە دوشوش
من نابانام ، بوندا منه ساي گىرك

*

سەزىدە بىلىم مار ئىلە دوشوش
بېلە ياردىن گوندە مىنى آى گىرك

*

فلك وردى آىرى سالىدى
با بودىدە منى ئول دورەر

قارقا ایله ببل

فریدون حاشارلی

با خجادا سئیر الدير گلی سنبلی
 گاه مس اولور شنلیک تو توپریو وادا
 آجیغین گلمه سه سوزوم وار سنه
 دلدى فرمایشیز وار ایدی آغا؟
 قارقا دوباره دن باشلاپی سوزه:
 هامی نین حالينا او شامیل دگیل
 ئانى ياسان او لوسومى اللهىمى
 او جالارا اوچوب گویه گەنتمەبى
 سحر تىزدن ياتانلارى او بانسىن
 لوغا دانىشىبان آزدىرما سوزون
 حقه - حقىقە يومما گۈزۈنى
 لۈزۈنى ئۆزگە دن يوخارى تو تما
 ئۆزگە بير ديل منىم اوچون ياراشماز
 دىلىم لە تائۇنېب دنيا داڭلىم
 آنام دا بو ديل ده دانىشىر منىم
 اوردىيم بو ديل ده هوسە گلر
 شىرىن لاي - لاي ده يىب دوروب گەشىكىدە
 تائىر قوبوب روحومدا، ھرزادىمدا
 ماھنى او لور او جالارا او جالير
 گۈزۈھون ئونوندە جانلانىر ايندى
 ھامى مىز بو ديلدە دانىشاردىق بىز
 آنام دا بو ديل ده شعر قوشاردى
 بو آنا دىلىمە باغانەدیر جانىم
 لۈزگە ديل دانىشىم سالىم اللهىمى؟

قارقا گۈردى بېرگۈن شىدا ببللى
 چە - چە وورور قىاناد چالىر ھاوا دا
 سا - دى ببللى قولاق ولر منه
 ببللى دايانييان گەلدى قاباغا
 بېر آز مدت يالار باخدى او ز - او زه
 او دىل كى سندە وار چوخ كامىل دگىل
 گل او بىرەدىم سنه من او ز دىلىمى
 سندە باشارگەننان قار - قار التەمىي
 سىئىن قوى او جالىسىن گۈزىلەر چاتىن
 ببل دئىدى چوخ دا ايتىرمە ئوزون
 سىرك دور سوپىلە مڭ سوزون دوزونى
 دىلىم تعرىف الديب افادە سائما
 آغلۇ او لان ھەنج واخ حددىيەن آشماز
 چون عزىزدور منه لۈز آنا دىلىم
 آنام دا بو دىلدى دانىشىر منىم
 سىن لە سە قارداشىم بو سە گلر
 بو ديل ده او خشىوپ آنام بىشىكىدە
 لاي لا او خشاماسى، قالىب يادىمدا
 او حزىن سلىرى سىنمەدە قالىر
 گەنچىن خاطەرە لر آنلاپىر ايندى
 گل لەپىن اىچىنده يېغىشىاردىق بىز
 آنام ناخىل دەپىم اسىپ جوشاردى
 پورش ئاپىبىدى سومويوم قانىم
 دە بېر سەنگى ايندى آلم دىلىمى؟

گوز آنا دیلینه پیسلی یه نلردن
 بو دیل ده یوورولوب توپرا غیم داشیم
 بو دیل ده دانیشار هر بیر سرداشیم
 آخماق یانا، چوخ اوزووی گویورسن
 گئورچین قیغیلدار کهکیلک قاققیلدار
 آت لار شیوه چکر نوکوز بویولدر
 قویون مع-مع الدر گنجی بعیملدر
 دانیشیق الله سین نوز^{۴۶} دیلی له
 عمور لوک قول او للام من اوزوم سنه
 دور و خوب حیرت ده قالدی گوژلری
 حیوانلاردا هله گئورمه میشم من
 ائلی بیر دیلی بیر چوخ انسانلاری
 سائیدی وارلیقین دانیبدی اللهین
 یاد دیل نویره دیری در داناسینا
 یاد لار تک بویودور دوغما اللئونده
 سنین دگدیک لرین یاخجی قانیرام
 چون سنین بارنده اشتباہ گئنندیم
 ائل اوچون یاشاییب دیله باغلی سان

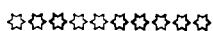
یوخ - یوخ من ده بیلم سن دیبه نلردن
 نوزگه دیل دانیشمام کسکلر باشیم
 بو دیل ده جان دهیرمنه قارداشیم
 چوخ افسوس کی بورنون اوچون گئوررسن
 سن مگر بولمورسن سولار شاققیلدار
 سن مگر بولمورسن سترچه جو بولدر
 جیران لار مالی بیر دوه نریلدر
 دنیا دا تاپلماز بیر حیوان هله
 اگر بیرین تاپیب گئوسترسن منه
 قارقا الشیدجه یین بئله سوزلری
 سویله دی يالان سوزدئه میشم من
 آمماکی گئورموشم سویوق قانلاری
 فخر یله داپیشیر ناز بالاسینا
 نوزگه دیل دانیشیر ناز بالاسینا
 گل - گل ده بیر او نا نوزگه دیلینده
 ایندی منده دوشونورم آنیرام
 سن منی باغیشلا چوخ گناه التدیم
 بیلمیردیم بو قدر الله باغلی سان

بو-ون انتقاد، مطلب شعر و کاریکاتوری ... لاریزی بو آدرسه گئندرین: تبیریز: پست صافدیغی شماره ۴۷۵

كتابفروشی فرزانه و دنیای کتابدان خواهش اولونور
 حساب لارین مجله میزین جسابینا تو گوب رسیدلرین
 بیزیم ایچین گئوندرسین لر

پیش شهرستان لاردان نماینده قبول ائدیریک پیش

ح - آپاميش

تۈرک و آذربایجان آساطىرلارىندان : ○○○○

ماناس *

﴿ (قىزقىز خلقى نىن حماسى ، استقلال قەرمانى) ﴾

تۈركلرىنىن بوبوك باشى «قرەخان»
ئولىندن صونرا ، كالمۇكلاار اونلارا
باسغىن گالىب ، يېڭىلىرىن اشغال
ائتىمىشدىلر . قىزقىزلار اىل بوبى
استقلال آرزو سونى اوره كىاردە
گىزلىتىمىش دىلر . «جايقيب» (بو
قەرمانى فارس لارين اساطىرى
قەرمانى «زالزىر» . او خوشاتماخ
اولار) چو خلى دئيوش و تىبىرلىر
ايشه دىب تا ئوز خلقىن كالمۇكلاار
ألىندن خلاص ائتسىن لاكن فايدالى
او لمامىش و ثمرە چاتمامىشدى .
حتى «جايقيب» موفق او لمادى
ئوز طايقادىسى «نويقوت» لارنى دا

ماناس ، قىزقىزستان تۈرك
لىنىن حماسى - اساطىرى قەرمان
لارىدە . بو قەرمان قىزقىز تۈرك
لىرىنى استقلالا چاتدىرىميس بير
قەرمان دى .

روایت لره گۆرە ، ماناس
قىزقىزقەرمانى «جايقيب» بىن اوغلى
و «اورازلى» نىن نوهسى دى .
اورازلى، قىزقىز تۈركلىرى بوبوك
اساطىرى قەرمان لارىندانسى .
اورازلىنى فارس لارىن حماسى
قەرمانى اولان «شاھنامە» دەكى
«سام نريمانا» او خوشاتماق اولار .
روایت لره گۆرە قىزقىز

کالموك و مانچولارین استيلاسىندا خلاص ائتسىن . «جايقىب» چو خلى تلاش لاردان صونرا ، مژبور او توب «آلتاى» داغلارينا گۈچ ائتمىشدى .

جايقىب بير گون گلچاقدا آنادان او لان او غلى «ماناسى» يوخودا گۇردى .

جايقىبا الهام او لدى بو او شاق قىزقىز خلقين استقلالا چاتدىر اجاقدى ئىله او زاماندا چىن خاقانى اسن خاندا (حسن خان وزىنinde) معبد كاهن لرىندن بىلە خېرلىرىشىدیر : «قىزقىز تورك لرىندن (بو بوندان) بير جوجوق (او شاق) آنادان او لمالىدى . بو جوجوق ، کالموك ، مغول ، چىنلى لرىن جان بلاسى او لاجاقدىر . قىزقىزلارى استقلالا چاقدىر اجاقدىر . بو او شاقين آدى «ماناس» او لمالىدى »

بوتون اشغالچى قوه لر (چىنلى ، کالموكلى ، مغولى) مانا س . آدى او شاقى تاپىپ ئولدورمگە چالىشىرلار . جايقيب سونسوز ايدى . او شاقى او لموردى بير گون «چىغىردى خاتون» آدى آروادىنا آجىقلانىب بىلە سۇپلىر : «سن مقدس آلماباغلاريندا بىشە سەرەلنمە مىش مقدس بولاغ باشىندا گىڭىچەنى سەحر ائتمە مىش سن او دوركى سونسوز قالماشىق»

«چىغىردى خاتون» بو ايش لرى گۇرور . بير قافلان اورەگى دە يېپىر . مانا س بورادا بىسلە نىر . آنادان او لاندان صونرا ، آد قويىما گونى «چىغىردى خاتون» بىلە دئىر : «آمان بو جوجوقون آدى مانا س او لدو قون هېيج كىم بىلمسىن ، بىز آدىن باشقا آدىلا چاغىراق ، «قىزقىز لار ھاموسى آند اىچىر لار تا مانا س آدى دىلە گلمسىن . مانا س اون اىكى ياشىندا قدر «قافلان» آدىلەنir . قافلان قولى بو كولمز بير قەرمان او لور . تورك لرى ، کالموك لارىن چىنلى لرىن و مغول لارىن استيلاسى آلتىندان چىخاتماق اىستىر . بو يو كى ساواش لار اوز و تۈر . کالموك اشغالچى لارى ئۆز ئۇن لرىندە ھېيتلى و قورخماز بير قەرمان گۇرورلار . کالموك پەلوا ان لارى دۈيوش لرده بانبىخ كىمى گۇيىلە سورولورلار . ھېچ كىمىسە مانا سا حريف اولا بىلمىر . مغول ، کالموك چىن پەلوا ان لارى يىن ميدان لاردا يالىز (فقط) لش لرى قالىر . آلتاى داغلاريندا ياشابان قىزقىز لار بوقەرمان لىق لارى گۇر جىك مانا سىن اطرا فىندا توپلاشىرلار . کالموك

مضراب دەيدى دەمير ئىللە
 دوداقلاردان ئىل نەممەسى
 «آنادىلى آزاد وطن»،
 ياشاماغا اىستىرم
 يوگىلدى ماوى گۈزىلرە
 عكس اولوندى زنجىرلە
 سانكى ئىجلى ئىللە دى
 ئارى ئون روحى يېشىلرە
 «الحالقى» سۈيلىھە رىن
 جوشىدى دامالاردا قانىم
 قەفيلىرىن خىرلەرن
 باپاڭ او ياندى جمهورىدان
 آل كىثىبىان دوردى ئولىدە
 كوراوغلىلىك دلىلى لىرە
 چىنل بىتلەن نەزەلندى
 قاچاق نېمى ستارخان لار
 بوگون آل داش قەھرمان لار
 مىيدىيادان، آئورپا ئىدان
 هەربىرىسى بىر سلو لەدان
 تەجلى ئىللە دى يېشى
 بىدن قىزىمىش «گورە» او لىدى
 دارلىنى وىرىدىم دەپەر لەرە
 دىلە و يېرىمىش زنجىر لەرە
 دارمادارغىن او لىدى «گۈيە»
 هەردەمېرىن هەرز نىجىرىن
 او جولالاريندا بىر نەرقىن
 سىمالارى عەمان او لىدى:
 «شاھلار شاھى ان او لىدە
 وزىر لىرى دورموش او نىدە
 نظامىسى آل قېضە دە
 حاجى لارى حجر لىرە
 روحانىسى مجيد لىرە
 سەرمایدار فابریك لىرە»
 آتاكا باخىر منه گۈلۈر
 ياز گۈچۈرى قار او زونە
 سانكى او غوز قەرمانى
 «آد» قازانىز بىو ايشىنە
 قان قارداشىمى چاخىرىز
 بىزى وڭىر قول بە قولًا
 ايکى قارداش قوشما ياشا
 دىلېپ ئۆزى توشور بولا

م - شېسترلى

گون گلر، صفحە دو نر

«سو» دېيىدىر منه او لىدە آنام
 «آب» كى يوخ
 «يوخو» ئويزلىدى او شاق ليقدا منه
 «خواب» كى يوخ
 ايلك دەفە كى «چۈرەك» وئىرىدى منه
 «نان» دئەمە دى
 ازلىنەن منه «دوزداھ» «نمەدان» دەمە دى
 آنام «اختر» دئەمەب دىر منه
 «دوازدۇز» دئېب او
 سو دوناندا دئەمەب «يىخ» دى بالا
 «بوز» دلىپ او
 «قار» دلىپ «برىق» دئەمەب
 «دەست» دئەمەب «أال» دلىپ او
 منه هەنچە واخت «بىبا» سۈيەمەب
 «گل» دلىپ او
 ياخىشى خاطىئر لايرام
 ياز گونو آحشام چاغىلار
 باعچانىن گون چىخانىندا
 كى ايليق گون يايپلار
 «گل» دېيردى داريم باشىوى اى نازلى بالام
 «گلمە سن گر، باجۇون آستاجا زولفون دارارام»
 او دئەمەزدى كى:
 «بىبا شانە زىن بىرسى تو
 گر نوايى بىزىم شانە سر خواھر تو»
 بلى، داش ياغسادا گۈزىدىن
 سن او سان مندە بويام
 وار سىنن باشقا آنان
 وار منىم باشقا آنان

انقلاب يولوندا

ادبی - سیاسی مجموعه

حسین صدیق آذبايجا نین ڈوندا
لیستی د یولداش مجله سینین باش
کاتبی پئنی بیر مجموعه بو اخماغا
باشلايیدير. بو مجله آدلی «انقلاب
 يولوندا» دير. اول اينجي سايي دا
«گيريش سؤز» ده بله پايزير :
«قصديمیز آذبايجان مدニت و
اينجه جنتى احياسى صاحه مېندە
طلباتيمىزا اينيون و متوقى بېرىشكىلەدە
جا انلانما حركتىنە كومك ائتمك دير
پئنی نسليمىزى ذنگىپىن ادبىاتيمىزىن
نمۇنەلری ايله ۋانىش ائتمك اوغرۇندا
چالىشما بېزىم بۇ يۈك حق و ئەظىفەلى بېزىز
دندىير »

بو سايى دا ، دمير جىيھون تو كېھ
- نين معاصر يازىچىسىنин احوالا-سى
و او دمو اوغلوندان» «قا زامات» آدلى
شعر چاپ او لوبىدى ادبى ئىقادلارىن
با خيمىندان «انقلاب يولوندا» او زون
بىر يول گىنتمە ليدير تا یولداشىنان
«یولداش» او لسون . دەدە قورقود مجلە
سى نين يازىچىلادى بو ڈونالا ادبى
موققىت لر دىللىك بىر.

قىزاردى سولونان گل لرىمېز

خلقىمېز ايله دى ان قطعى دئيوش دوشمن ايله
ايندى هر آن وطن عشقىلە جوشور ائل لرىمېز
نور ساچىلدى بىر اىشيق اولدى قارانلىق دۇنيا
غۇنچەلار آچدى قىزاردى سولونان گل لرىمېز
هامى قالىخى آيداغا قىردى اسارت بىندىن
همت ائتدىك ياشاسىن بىند قىران ائل لرىمېز
چوخ تو كولدى آنا تور پاغان ۇ ترقىر مېزى قان
لالە لىر بىتىدى قىزاردى سارالان چىۋل لرىمېز
آذرى ئولكەسى دىر هر بوجاغىندا هامى او لار
سانما باغلى قالا حق سۆز دانىشان دىل لرىمېز
وطن اوغرۇندا ئولوم ياخىشى سعادتدىر ، اينان
اكسىك بوغدانى بىتمەز بىلە سنبىل لرىمېز
داها چوخ قالميرى عشقىلە يار بىلسىن گىتجە مېز
گۇئىشە ايندى آچىق گەۋز گەدىرى ائل لرىمېز

(احد)

گون گور ، صفحە دو فر

لۇزومە مخصوص او لان باشقا اللىم واردى منىم
اللىمە مخصوص او لان باشقا دىلەم واردى منىم
اىستە سن قارداش اولاق بىر ياشاياق بىر لىك اىلەك
و گىرىن قول - قوللا بوندان صورا بىر يولداكىندىك
اولا - لۇزىمە كولك لار لە گۈرك آخما ياسان
ئانىا - وارلىغىدا ، خلقىمە خور باخيمىاسان
يۇخاساڭر زور دىيە سن مەلتىمى خوار اىلەسەن
گون گلر - صفحە دو فر - مجبور او لار سان گىئىدەسەن

★★★★★
ح - اوادوز
★
★ ★ ★

تور ک شاعر لریندن :

پیر سلطان ابدال

پیر سلطان ابدال تور ک دنیاسینین ان بویو ک و بو کسکک شاعر لریندن دی.

پیر سلطان شیعه لرین یئددی بویو ک شاعر لریندن پیریسی سایلیر .

شیعه لرین یئددی بویو ک شاعر لری عبارت دیلر : ۱ - نسیمی (حلب شهرینده دریسی سویولدی) ۲ - خطائی (شاه اسماعیل) ۳ - فضولی ۴ - قول همت ۵ - یمنی

۶ - ویرانی - ۷ - پیر سلطان.

بو شاعر ئوز شعر لرین کسکین حربه نك طالیم پاشا و خانلارا قارشی ایشه آپار میشدی.

شاعر، شاه طهماسب صفوی زامانی عثمانلی توپراقیندا . سیواس شهرینین باناز محله سینده آنادان اول - دی . آنا آناسی آدین حیدر

قویدولار . حیدر گنج یاشلاریندا یوخسول - لوقو نان تانیش اوالدی چوخ چکمیب فتوواللار

و پاشalar ظلامونن دوبغوسى (احساسى) حر كت لندي

آد:	حیدر
پیر سلطان:	شهرت :
ابdal:	لقب :
دوغما يئري :	باناز محله سی
سيواس شهری	انهام :
73 نفر يبن دولات عليهينه	شاعر، شاه طهماسب صفوی زامانی عثمانلی
مسلحانه قيام	توپراقيندا . سیواس شهرینین باناز محله سینده
قيام منطقه سی: سیواس شهرینین	آنادان اول - دی . آنا آناسی آدین حیدر
داغلاري و كوهول لری	قویدولار . حیدر گنج یاشلاریندا یوخسول -
دادگاه طرفيندن	لوقو نان تانیش اوالدی چوخ چکمیب فتوواللار
و ئيرلن حكم :	و پاشalar ظلامونن دوبغوسى (احساسى) حر كت لندي
اعدام	
اعدام تاریخی :	
1560 ميلادي	
939 گونق ايلى	

پېر مسلحانە قىاماً أُل قويىدى . قىام باشچىلارى ٧٣ نفردن توپلانمىشدى . پېر سلطان پېر شەرىننە بو افرادا اشارە ئەڭدىرى :

«يەتىميش اوچ ارىدىك گىيردىك بويولا هارلىپەرداڭ قېلىنج لار حېپ آلدىق أله»

قىام يو كىلىپ ، عصبايچىلار كۇھول لىرە (غارلاردا) گىزلىنىپ ئۆز واختىندا دوشمن لىرە ضربە - ورائىدان صونرا ئۆز پايىگاه لارينا دئۇنومىش لر . پېر سلطانىن شعر - لرىندىن بىللە او لوركى او نىسلىار «مغاسارە» لىرە مىدت لر گىزلىنجە ياشايىلار .

عثمانلى دولتى ، قىامى ايا خەدان سالماق اوچۇن ، خضر پاشا آدلى بېر جلادى بىغدادان سىواس شهرىنە گۈندرىدى . خضر پاشا ئۆز جلادى لىق لارى كولگەسىنده ١٥٥٢ ده گوستىدىل و ١٥٥٤ ده شام و ١٥٦٠ يېنچى ايلدە بىغدادا بى لىرىي (بىكلەر بىگى) او لموشدى .

قالانى صفحە ٢٦

ياخىنان دردە تانىش لاشدى . ئۆز عصرىنин كتابلارىن و علم لرىن درىنەن او خودى . بومطالۇھەلر اونى ئۆز عصرىنин انقلابى ايدولوژىسى شىعە ، مذهبىلە تانىش ئەندى . شىعە ايدولوژىسى ، عثمانلى توپراقينىدا ياساقا لايق لانمالىدى حىدر صوفى - شىعە اعتقادلارينا انقلابى شىكلە آشناناندى . مىت لردىن صونرا شىعە مرحلەلرىن طى ئەدىب «پېر» و «ابدال» لىق «پېر» لىق درجهسى ، بىو گون «تىۋرىسىن» كلمە سىنە او يغۇن (مناسب) گلىرى .

پېر سلطان باناز محلە سىنە انقلابى تفکىرلىرىن «تبليغ» باشلادى لاكى عثمانلى حكومتىنин امنىتىي مامورلارى طرفينىندى تەھدىدلىر او لوندى . پېر - سلطان عثمانلى ساواكىڭلارىنى بايون ئۆز ايمەدى . يو خسول لار باشىنا يغىشىدى بوزامان عثمانلى باشالارىن ظولمى باشدان آشمىشىدى . پېر سلطان داها دؤزە يىلمىدى . يو خسول لارا يە باهم امام خەممىنى :

اسلامىيin قىلم و دىل آزادلىقىننان قورخوسى يو خدى

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

ح . بابك

خاستگاه (معبدی - مذهبی)
عاشقانه آذر با ایحان و تحلیل
ظومه عاشق عباس تو فار قانای

عاقیق‌های آذربایجان و ارث عظیم‌ترین فرهنگ بشری هستند که از بطن مبارزات قهرمانانه نیاکان آذربایجانی ما برعلیه استیلاگران آشوری در دوران پیش از میلاد مسیح شکل‌گرفته است. آشورها که مملکت‌شرق زمین را بیوغ اسارت خود در آورده بودند، همواره یاهوپت‌های آزادی‌بخشن خلقی از جانب «مديا» پیش‌ها (نیاکان آذربایجانی ما) روبرو بودند. ولی اعدام‌ها و شکنجه‌های وحشناک‌ترین برده‌داری نتوانست روحیه پولادین رزم‌گان «مديائی» را خرد کند. در نتیجه تداوم مبارزات آزادی‌بخشن نیاکان مدیائی‌ها بود که هر دوست (پدر تاریخ) می‌نویسد، او لین ملتی که توانت زنجیرهای اسارت استیلاگران آشوری را پاره کند «مدیائی‌ها» (آذربایجانی‌ها) بودند. قیام و زینش زنجیرهای اسارت مدیائی‌ها و شکست فاحش سیستم برده داری آشوریها طلیعه آزادی برای دیگر خلق‌های زیرستم مشرق زمین شد. در بطن این جهش خلقی و شکست استیلاگران آشوری — که قابل مقایسه باشکست امیریکا در ویتنام در معیار معاصر است — فرهنگ ضداستعماری و ضد دیکتاتوری خلق آذربایجان به همراه ایش قهرمانان این پیکار عظیم در پیش از میلاد مسیح در ادبیات شفاهی خلق فصل جدیدی را گشود.

خنیاگر ان مدیاپی (شاخه‌ای از اجداد عاشق‌های امروزی آذربایجان)، حمامه این دیر و زیها را در مجالی جشن و عروسی بشعر و نثر می‌رسودند.

در کتاب «ده ده قورقود» که کهن ترین اثر مکتوب به زبان ترکی آذربایجانی است، این خنیاگران را «اوزان» و نام «سازی» کیه به همراه آن اشعار سروده شده را می‌سراییدند «قوپوز» نامیده شده.

از روایت این کتاب برهی آید که «قوپوز» (همین صار فملی عاشق‌های آذربایجانی)، از احترام و تقدس ویژه‌ای در بین نیاکان ما برخوردار بوده، حتی در مواردی که در دست خصم این «قوپوز» دیده می‌شد به احترام این ساز از گشتن دشمن صرف نظر نمی‌کردند.

در دیشه پا بیهای فراتر به منابعی برخورد که می‌کنند نشان دهنده این حقیقت است که

«عاشق»‌ها مبلغان پر شور مذهب اولیه تر کهای آذربایجان یعنی «شامانیزم» بودند. در اینست کاهنان معابد «شامان» به اساسی نظریه «فام»‌ها، «توبون»‌ها، «باکسی»‌ها و «اوزان»‌ها بر می‌خوردیم که نشان دهنده این نظریه است که «اوزان»‌ها خاستگاه «معبدی - مذهبی» داشتند و این فشرنده در حقیقت از کاهن‌های معابد دین شامان بوده‌اند.

در دیگر منابع ما تصریح شده که «اوزان»‌ها نه تنها در جشن‌ها و سروهای خلق، بلکه در سوگواری‌ها نهیز شرکت مستقیم داشتند و در شهادت قهرمانان از دست رفته «بوی» (تعزیز) می‌سودند (تقریباً کاریهای نظیر ملاها و سیدها در مجالس عزاداری مسلمانان). مورخانی‌که به مرک آتیلا سردار هون^{۱۶} ها پسر «مونجوق» اشاره کرده‌اند. از مراسم ویژه «اوزان» (عاشق‌ها) در این سوگواری سخن می‌رانند.

عاشق‌ها در فرهنگ آذربایجان نه تنها حمامه آفرینان خلق را ستایش می‌کنند بلکه در کوران مبارزات خلقی بر علمه استیلاگران، همدوش خلق‌چه بصورت عملی چه بصورت تئوریک بر حضر می‌تازند حمامه آفرین بزرگ خلق آذربایجان - «کور او غلی». که بر علیه استئمار گران فتووالی و استیلاگران خارجی قیام بزرگ را در قرن‌های ۱۶-۱۷ ميلادي رهبری می‌کردند و «عاشق» مشهوری بود، «فاجاق نبی» (نبی فراری) که مبارزات قهرآموز او بر ضد حکام فتووالی قاجارها و تزارها، روسيه و روس زبان آذربایجان‌هاست خود عاشق بنامی بوده است. شاه خطابی و دیگر مبارزان و رزمندگان «قزلباش» بیشتر برای تبلیغ ایده‌های صوفی - شیعی - حروفی خود مسلح به «ساز» بودند. اینها در حقیقت ایده‌های انسان‌گرایانه و خواسته‌ای عمومی خلق را توانستند غنی

بیشتری پختند، عاشق قوربانی (قربانی)، عاشق عباس توفارقانلی - ساری عاشق، عاشق واله، عاشق عسکر، عاشق پری، خانیم عاشق صونا خانیم، عاشق حمایل خانیم و ... می‌شد نام بر د. چنانچه اثارة شد عاشقی‌های آذربایجانی در کوران مبارزات خلق گاهی نقش رهبری نظامی و زمانی رهبری تئوریک و گاهی نهیز تنها راوی صادق حمامه‌ها و عشق‌ها و شکست‌ها و پیروزی‌ها بودند بر اساس زندگی بیشتر عاشق‌های معروف منظومه‌های در بین عاشق‌های آذربایجانی رواج دارد. یکی از این منظومه‌ها که خصوصیات خود فتووالی و پندشاھی دارد، منظومه «عاشق عباس توفارقانلی» است. این منظومه نمایان گرمبارزات خلق آذربایجان بر علیه شاه و حمامه فتووالی دست نشانده‌اش است. منظومه سخن از ایده‌های بشرگرایانه و حقوق پایمال شده خلق و ستم‌ها و بهره‌کشی‌ها فتووالی و مالیاتی و جنگکها و پیکارهای خان خانی در خطه آذربایجان دارد.

سخن از شکنجه زندانیان سواسی از طرف شاه عباس دارد که نمونه پارز و سرهشق محمد رضا شاه بود. بر اساس روایت‌های تاریخی هر کس جرئت می‌کرد بر علیه «شاه قدرت»، حرف بزنند یا اقدامی «سیاسی» نماید بالا شاه عده‌ای از کله لیسان و نوکران جمیع خوار که در مکتب «شاهنشاهی» و جنایت پیشه‌گی مدرک «آدم خواری» گرفته بودند و به «چی بی بن» (خام خوار) مشهور شده بودند بر سر متهم می‌ریختند و در آن واحد گوشت تن هنهم سواسی را می‌کنندند و خام خام می‌خوردند. بوسیله این شکنجه و اعدام قرون وسطائی «شاه عباسی» بود که عده‌ای از بهترین رزمندگان خلق آذربایجان طعمه این «سگان انسان‌نما» شده و خام - خام خورده شدند.

م . گریمی

آذربایجان دىلەمینىن مۇقعيتى

اورقا عصر لىردى

آذربایجان دىلى ، آذربایجان خلقىنин اوپىرى تىركى ملت لىردىن سىاسىي
آيرىليقى واونلار آراسىندا اولدوغى مذهبى رقابتلى نېتىجە سىنىدە ، تىركى دىلەمىندن
آيرىليب و بىر آيرى لهجه وجوده گىتىرمىشدى ؟ اما بىرمەت « جغتاىي » ادبىاتى تأثيرى
آلتىندا قالىب و عثمانى ادبىاتى ايلەن دە يېڭانە اولمامىشدور . بو ادبىات اولجه مذهبى
مۇصولنارىلە ايرانىن كلاسىك ادبىاتىنین قارشىنا چىخىپ و گىشىدە گىئە ئۆز نفوذ و
اھمىيتنىن آرتىرىب .

تىمۇر لىنگ دورونىدە حروفىه فرقەسى آذربایجان قوچاقلارى تو سطىلە
آذربایجاندا وجوده گلىپ و گىنىش حالدا شرق ملتلىرى اىچىننە يايلىپ و
گىنىش بىر ادبىات وجوده گىتىرمىشدى كى بو فرقە اىچىننە آذربایجان دىلى « مقدس »
بىر دىل سايلىرىدى . بو زمان حروفى شاعرلرىن ھامىسى آذربایجانى دىلەمىندە شعر
يازىپ و اثرلر ياردىبىلار . بو دور آذربایجان ادبىاتىنин تاپىلى دورانى او لوپ
وبويوك شاعرلر آذربایجان كلاسىك ادبىاتى يارانماسى يولوندا چالىشىپلار .

(محوا ولسون بىث دىلەمینىن
* شۇ فېست حاکىملىرى)

حروفیدن گنچر که سلطان حسین بایقرا دورونده تر کی کتاب یازماق ایچون هرات شهرینده بیر نهضت فالخمیشدی. امیر علی شیرنوایی سلطان حسین بایقرا نین باش وزیری و تور کی جغتاپی ادبیاتینین بویو که شاعری ادبی مجلس‌لرین قورو لو شوندا بویو که همت گؤستر میشدی . بو دوردن بری تر کی کلمه‌لر فارسی دیلینه‌ده وارد اولموشدی .

آغ قوبونلو و قره قویونلولارین حاکمیتی دورونده آذربایجان دیلینین اهمیتی آرتیب و سرایلاردا آذربایجان شاعر لری ٹوز آنا دیللرینده سؤز قوشوب وادیی مجلس‌لر قورموشلار .

صفوی لر دورونده آذربایجانی دیلینین اهمیتی داهادا آرتیب و مینلر شاعر- یازیچی بو ادبیاتین یارانماسی يولوندا جان قویموشلار . شاه اسماعیل صفوی آذربایجانی دیلین حیاتی اهمیتین قاطعیت له ثبوته یتیریب ، اوئی ایرانا رسمی دیلی انتخاب ایتمیشیدی .

اوزمان سرایدا آذربایجانی دیلیله دایشیب و دولتلر آراسیندا یازیلان مكتوبلار ، ها بئله فرمانلار آذربایجانی و فارسی دیلینده یازیلیردی و جنگی ، اداری و اقتصادی اصطلاحلار و دولتی مقاملارین چوخی آذربایجانی دیلینده ایشه آپاریلیردی ، او جمله دن : جارچی ، چاپار ، کشیک ، کشیکچی ، قوشون ، چریك ، سنگر ، سورون (حمله ، هجوم) ، یاراق (سلاح) ، ساسلو (سپر) ، آياقچی (قادص) ، آقا ، خانم ، خاتون ، آلتون ، قیزیل ، آنانالیق ، بابالیق ، آذوقه ، بایلاق باشی ، قیشلاق باشی ، دارغا ، اوں باشی ، یوزباشی ، توپچی ، تفنجچی ، بیگلر بیگی ، باسماجی (چاپچی) ، قاپوچی ، فراش ، فراشباشی ، قوشچی و ... آپارماق اولار .

بو ترتیب ايلن صفوی لر زمامیندا سرایین رسمي دیلی آذربایجانی دیلی اولموش ؟ فرمانلار ، دستورلار صفوی لرین الی آلتیندا اولان يشلرده - کی چوخی تر کی آذری ایدیلر - آذربایجانی دیلینده صادر اولونوردى . بو باره‌ده بویو که تر کیه ادبی « سلیم رفیق رفی اوغلۇ » ٹوز کتابندا بو سؤزون ثبوتونا بير تر کی فرمانی قالانی صفحه ۲۹ دا

اوشاڭ باغچاسى

نظامى گنجۇي

اوغلان، ايت و شاه

دىئرلر كى ، قىدىمە ، مرو ولايتىنده بىرشاھ ياشارميسىن . حياطىنده بىرگىنىش و درىن بىر قويو قازدىرىپ ، اوردا قودوز ايت لر ساخلايىارميسىن بىرنفردىن آجىغىرى گىلنەدە او نو بو وحشى ايت لرىن قاباغينا آتدىرىپ جزا لاندىرازمىش . ايت لر ، نه ايت لر ! هەرسى بىر گىركەن بويىدا بوشاهىن سرايىندى آغىلى ئىراوغلان وارىدى . او ، چوخ چىتىن آنلاردا ئۆز تىدىرلر ئىلە شاھا كەك ئىسىرىدى . سرايادا او لان وزىرلر ، و كېيل لر او نا پاخىلىق ئىلدىلىر : بىردىفعە اوغلان دان شاھا نسە دىتىدىلر شاھ يوخلامادان ، بىلەدىن حەرصىلندى ، امر ئىتدى كى ، اوغلانى آتسىن لار او ايت لرىن قاباغينا . جلا دلار آپارىپ او نو آتدىلىر قويويا .

ايت لر او لجه هجوم ئىتدىلىر . سونرا ئىل - ايا غىنىي ئىلە بىپ كىنارا چىكىلىر و او لارىن بىرىدە اوغلاننا تو خونىمادى . شاھىن ايت ساخلايان لارى باخىب تعجب ئىتدىلىر . نە جور او لا بىلر كى ، قودوز ايت لر او نو يىشىسىن ؟ ...

ايت ساخلايان لار احوالى شاھا سو يىلە دىلىر . شاھ اينان مادى ئۆزۈدى دوروب قويونون يانىنا گىلدى . باخدى گۈردو كى : اوغلان آيساق اوستە دايانيپ ايت لر دە يانىندا . تعجب ئىلدى بونە جور او لا بىلر ؟ امر ئىلە دىكى ، اوغلانى قويودان چىخخارتسىن لار او زون بىر ايپ ساللاير اوغلانى چىخاتدىلىر . شاھ او ندان سوروشىدى : - سو يىلە گۈرۈم بۇ نە ايشدى :

- من سىنин جلادىغىنى امانسىز بىلەرىدىم . او دور كى هر گۈن ئۆليمە گەڭن اندىن سومو كەن آپارىب آتىرىدىم اونلارا . سەمنىيەم اون اىللىك زەھتىمىي ھېچە وئردىن اىتلىر اىسە بىر تىكە سومويودە اونوتىما دىلار او دور كى آتالار دوزدىيە لە : اىت دە وفا او لار شاهدا يوخ

لايلاي لار

①

لايلاي دئىدىم دو يو نجا
باش ياسدىغا قويونجا
پاردا خلان، قىزىل گولوم
ايىلە بىم بىر دو يو نجا

②

لايلاي دئىدىم او جادان
اونوم چىخىدى باجادان
سەنى مولام ساخلاسىن
چىچىكىن ، قىزىل جادان
۱ - گولون آچىلىماھى
۲ - سىسىم

خەنگىز - م

كەنگەن - م

ئەنەن - م

: ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

دېلىك ار و

آرزو لاما لار

①

بالاما قوربان اىشكىل
بالام ھاجان اىمكىل

②

بالاما قوربان ايلانلار
بالام ھاچان دىسل آنلار

③

بالاما قوربان دايلاقclar
بالام ھاچان اويناقclar

(بىلسىمە) لر

درىيا او للام ، بولانىام
سو جاق او للام ، سولانىام
ساغ گۈزۈم سەنە قوربان
سول گۈزۈمە دولانىام

عزىز بالالار تاپ
بو نەدى؟

تساپىما جا

①

بىر قوشوم وار جانى يوخ
قانادى وار ، قانى يوخ
اوچور او زاق يېرىلەرە
ائىلە چو خدور سانى يوخ

②

او زون قىزىدىر كۈلگەسى يوخ

③

دېلى يوخ دېلىنىدىرىرى
انسانى علم لەندىرىرى

۲۹ «آذىر انتقامىن

بەھمنىڭ شاھلىق دەرىمەندن آلدىق «

تبویز انقلاب دادگاهیینین مبارزه‌سی

محتکر لر

الطبعة الأولى

من سالديم چيخدديم گوردوه بش -
اوش شاهي ئوزووه گۈرۈه پولوم دار بو
شهرده آغ تورپون كىلوى ۳ تومن يارىم
دى شىكرين كىلوى ۲۴ قيران اونا گۈرۈه
آلېپ قوبدوم قالدى. ايندىمەجان دا ۲۵
ايلىدى عاميلىم، نەدارە قد - شىكىن بىر
نەر دىوب قىد - شىكىن ساخ-لاسان احتكار
دىئىرلەر نە ائشىكىن و نە سوزلىرىدىمىسىز
رادىيە-و آبىزىز : سىزىن نظرىزە
احتكار يانى نەنمە ؟

حاجی کریم برنا : بیز ۴۰۰ نفر
عامل لسوق آبریزین اقتصادی بیز زیرم
الیمیزه دی .

حاجی کریم پرنا : ۳۵ ایلندی اصناف احتکار ائشتموش
 ولی معناآسون تحویل آلامهشم ائله کی
 بو زیندانانگلديم و حتى او ندا کي او زادی
 يازديلا رئي ديلرمنه. او نهنه دی ؟ پير
 کاغز گوردوم اوردا يازيب دی احتکار من
 دئديم : اپه ساخلامهشم - دوبي ساخلامهشم
 يا خلقين حيو Bates قسمتien دئديلر : يوخ
 قد - شکر. من اوردا هيلديم قد - شکری
 ساخلاما خدا احتکارده،

رادیو تبریز : عزیز الشیدن لر، بیر
صحبته میز و اربدی عزیز همشهر لر یمیزین
احتکار و محکمر لرین موردنده و گرگ
محکمر لرین نهجور رفتار او لو نا، عزیز
همشهر لرینن دانه شاندان سورا گلیمیشیق
زیندانان . بوردا بیر همشهر لر یمیز دن
کی احتکار الیب و بو اتها ماز تدانید یلار
بوردا دانیشیر بق .

— سیز آوزو زی معرفی الیمین.
 حاجی کریم برنا ، بسم الله الرحمن الرحيم
الله حرم پند . حاجی کریم برنا ، منصور
خیاوانونها قند فروشان ، عرض خدمت
حضور نیوجه گون بوندان قاباق ایکی داما
عزیز باسدار لاردان تشریف کثیر دیلر بیزین
ماگازیه بیزور دولار چوخ احقر امینان
باسدار لار ، حاجی آ سیزین قد —
شکرین وار دئدیم ، بلی وار باسدار لاره
هادردادی دئدیم ، قون آنامین اطاقة هادی
هاچار لاری گو تدوم کیشی لر منه احترام
ائمه دیسلر . عرض اولسون گهتدوق ،
آشدوq . اوش دانادا گو ردولر قفیل و دمیشم
بیزین آلتا ، بهرین اوسته بیزین آریمه .
سور و شاجاق سوز حاجی آ بولاری نیمه
ساختمان

قالماهیشون . هر جممه نامازینا گفیدیم
الابنیول گشتدیم تهر اماکن قیزی و قریشم
اورا . ۱۰ گـون اوردا قالاچاقیدیم
گشتدیم لاب چتین لیقینان آقای خامنه
ینین دالسینا ۴ مینجی صفحه درموشدوم
یانی بنده اوردادا نامازیمی قولیمادیم
ولی بوردا آقای الله سلامت ائله سین
آقای مدنی کی چوچ شریف و قشنگ
آدامدی .

او احتکاردان نیجه یول دئمیشندی
ولی من احتکاری لپه ، دویی ، نخود ،
لوبیه ، آریا ، بولادی بواوردم . قد —
شکری احتکار بولمزدیم . آقای مدنی و

حاجی کریم ۱۳ تون قد - شکری
احتکار الله بیب و انبار او ریب آهاما
دیبر انبار و رمامیشام قین آنام گیله
اطافا و ریب و قاپوسونا اوش دانا
قفیل درمیشام بیرین آلتا ، بیرین اوسته
بیرین آشاغیه

استاندار آتای غروی اوردا نیجه یـول
احتکار اشاره ائله میشندی ، آقای موسوی
نیچه یول فرمایشینده بـویوروب حتی آقای
انزا بـدا .

رادیو تبریز : ایندی اـوز
ایشیزدن پـشمان سـوز ؟!
حاجی کریم برنا ، کامیلا ، لاب
بـشله کامیلا الله شاهدی . هله بشـانام هـشچ
هله آخر تـیم نـنده قـورخـoram کـی اـئله
یـشتوـشن سـاهـات اـئـله باـسـالـار جـهـنـدـه هـکـی
سن بـولادـی نـیـه سـاخـلامـیـسان (۱۲ تـون
قد - شـکـرـی)

آنـد اـولا قـرـ آـنـا رـاسـدـی بـودـیـها
ولـی اـینـدـی منـ اـحتـکـار اـئـلهـ مـاغـهـمـی بـوـنـوـما
آـمـیرـاـم ۱۱ و زـنـدـانـان چـیـخـاتـانـ صـورـاـ

دوـزـکـی ۳۵ اـیـلـدـی عـامل سـیـز اـینـدـیدـه
قد - شـکـرـی وـیرـمـیـسـیـزـ قـینـ آـنـاـنـارـ گـیـلـدـه
الـبـارـاـ بـنـ بـوـنـونـ آـدـینـ سـیـزـ نـمـنـه
قوـیـوـسـوـز ؟!

حاجی کـرـیـمـ برـنـا ، اـنـبـارـاـوـرـمـامـیـشـامـ ،
اطـافـاـ وـرـمـیـشـامـ .

رادیو تبریز : آـدـینـ نـمـنـهـ قـوـیـوـسـوـز ؟!
حاجی کـرـیـمـ برـنـا ، بـوـلـارـیـ سـاخـلامـیـشـامـ
بـشـ اـوـشـ شـاهـیـ کـیـلـوـدـاـ اوـسـتوـنـهـ گـلـنـدـهـ
سـاقـامـ مـنـفـتـ اـثـلـیـوـمـ . شـیـخـ عـبدـالـرـحـمـهـ
کـرـیـمـخـانـ مـجـیدـیـنـ ۲۷ اـیـلـ بـوـنـدـانـ
قـابـاقـ تـاـبـیـشـرـیـبـ مـنـهـ چـهـارـرـاهـ مـنـصـورـدـاـ،
رـحـمـتـلـیـقـ قـاـضـیـ بـوـیـوـرـدـوـکـیـ خـیـاـوـانـ
مـجـیدـلـیـنـ اـیـچـینـدـهـ بـوـکـرـیـمـ خـانـمـجـیدـیـ،
۲۷ اـیـلـدـیـ اوـرـانـیـنـ مـعـتمـدـیـمـ ،

حاجی کـرـیـمـ : آـقـایـ مـوـسـوـیـ ،
آـقـایـ مـدـنـیـ آـقـایـ غـرـوـیـ وـآـقـایـ انـزـابـیـ
نـیـچـهـلـرـ دـفـعـهـ اـحـتـکـارـانـ دـانـیـشـیـبـ لـارـ
ولـیـ . . .

رادیو تبریز : سـیـزـ کـیـ اـشـارـهـ
الـلـهـدـوـزـکـیـ اـحـتـکـارـینـ مـعـنـاسـینـ بـیـلـمـیرـسـیـزـ
بـشـبـلـهـ جـنـگـدـنـ بـوـیـاـنـاـ مـخـصـصـاـ مـلـتـ
دادـ لـهـپـرـ اـحـتـکـارـ الـلـیـنـدـنـ وـاـحـتـکـارـدانـ
وـنـامـ جـمـهـادـهـ هـمـیـشـهـ بـوـ مـسـلـهـ مـطـرـحـ
اوـلـورـکـیـ گـرـلـهـ اـحـتـکـارـ الـلـهـمـیـهـ لـرـ موـادـ
غـذـائـیـ نـیـ بـشـبـلـهـ وـخـتـیـ سـیـزـلـوـزـ
دـیـبـرـسـیـزـکـیـ نـامـاـزـ جـمـعـهـدـهـ اوـلـاـسـوـزـ نـهـجـوـرـ
بوـنـیـ اـوـجـیـهـ اـلـلـیـسـوـزـ ؟!

حاجی کـرـیـمـ برـنـا ، بـلـیـ الـمـسـلـامـتـ
ائـلـمـسـيـنـ بـیـزـ اـصـلـاـ اـيـنـدـيـهـ حـانـ جـمـعـهـ نـامـاـزـيـنـانـ

حاجی کـرـیـمـ : تـبـرـیـزـهـ قـدـ شـکـرـیـ
باـهـیـیـهـ سـاـنـارـوـخـ دـاـ گـلـیـبـ مـیدـانـ چـایـ
نـاـ توـکـوبـ شـرـبـ قـیـرـمـهـ روـخـ کـیـ

○○ ح - اولدوز ○○

* سون زنجىرە بىرى قالميش *

هانچى ئولكە ؟	كۈنۈل اىستىير ھاواالانسىن
هانچى دىيار ؟	دويفۇ لارلا دالغالانسىن
بىزىم كىيمىن	كۈنۈل اىستىير اوچام گئىدم
دىلى دانىشار	سماڭىرە
«تۈركى» دىيىر	افق لىرە
«فارسى» يازار	شقق لىرە
«عربى» دن	اوردان باخام
حروف آلار	درە لىرە
ئوز وارلغىن	تېپە لىرە
ئوزى آثار	آزاد اولموش ئولكەلرە
آناسى تورك	گون باتانان
آناسى تورك	گون دوغانان
اوشاقلارى	ساغاباخام
فارس دانىشار	سو لا باخام
اوره كى باخىب	آغا باخام
آوو لانار	آلا باخام

یانار - یانار
یئنه یانار
ولكان اوئلوب
جوشوب داشار

ایستیر کونول هاو الائسین
دویغو لارلا دالغا لانسین
گئوز تىگىرم گئوز گو لره
دېلىم باغلى زنجير لره
قولوم باغلى دمير لره
دو لانيرام اسيير لرله
تىكานلى سىيم لر قولومى
كسىر بچىر زوروئى ندە
کونول قانات چالىي-ر
اوچور
گون باتاندان
گون دوغانا
وصمال چ...ماخىين
دېلىك ئىسېرى
گئوزوم گئورور اوغۇز
ائلىم
ئوزائلىمدى بولىل لرىم

م . گریمی

* چوبان حبیبی *

شاه خطائی نین ادبی - مدنی خدمتی آذربایجان ادبیاتی تاریخیندە
مهم بیر نقش اویناییر. شاه خطائی آذربایجان مدنیتی انکشاف اولماق
ایچون چالیشیب ، بویو ک شاعر لر ٹوز سرایندا بسله میشدور ؟ او
جمله دن ملک الشعر حبیبی ، محمد فضولی ، کشوری تبریزی و طفیلی
اردبیلی دن آد آپارماق او لار؛ بو دورده ملک الشعرا حبیبی نین سیماسی
و اونون یار ادیجیلیقی گئیش بیر یئر تو تماقدادور .

حبیبی «بر گشاد» قصبه سینده آذربایجانین «گؤی چای» محالیندا
آنادان اولموشدور . ۱۰ اینجی هجری عصرین تذکره یازانلاری سام
میرزا و حسن چلبی ٹوز تذکره لاری تحفه سامی و تذکرة حسن چلبی ده
حبیبی باره سینده چوخلی معلومات وئریلر و بو حکایه نی نقل ائدیرلر
کی : حبیبی جوانلیقدا چوبانلیقا ، باخاراق ، بیر گون سلطان یعقوب
قارا قویونلو او نی شکار گاها دا گئورور کی قوزی او تارماقا مشغولدی .
سلطان ملازم لردن بیرینی اونون یانینا گئوندریر تا سوروشون اونلار
کیم لرندیلر . او شخص حبیبی یانینا گلمدی و سوروشدی .
او جواب وئردی کی : قوزولار قویونلار داندیلر .
او سوروشدی : کندوزون بویو کلری کیم لرندیلر ؟
دئدی : اینیک ار هامیدان بویو ک ش دولر .
دئدی : ای ، یوخ ، اگر بیری کنده گله ، دئیبرم کیم اونون
قاباغینا چېخار ؟

جواب وئردى . كۆپك اىت لر دور كى هاچان سىنин كىمى بىر عزيز كىنده گلسىه ، پىشوازينا چىخارلار .

او شىخص ناراحت او لوب دئى : اى چاپايدوم سنى .

حبيبى دئى : چاپ گۇر يولداشىن گەندى .

او شىخص سلطانىن يانينا قايدىيپ ونه اولدوغون شاها سوپلور .

سلطانىن خوشونسا گلىر و ئوزى ايله دربارينا آپارير . حبيبى نين شعر طبعى اولدوغونا گۇرە شعره او زگىتىرىپ و بىر شاعر كىمى سۆز و شعر عالمىنە وارد اولور .

اونون حياتى دورى اورتا آسيادا بىر سلسلە محاربەلر يله مصادف اولدوغونا گۈرە ، شاعرىن ياشايىشى چوخ ماجرىسى اولموشدور .

حبيبى سونرا ارشاد اسماعىل صفوى سرايانا يول تاپىپ وصفوى سراياندا ملك الشعرالقبى آلمىشدور . شاه اسماعىل اونا «گىرزالدىن بىيگى» لقبى وئرمىشدى . سونرا لار سلطان با يېزىد ثانى عثمان سلطانى ، حبيبى نى ئوز سرايانا آپاردى . حبيبى عمرونون آخر ايللىرىن سىر و سياحتىدە كەچىرىپ و ٩٢٦ يا ٩١٨ يە جىرى دە دىنفادان گۇزۇن يولىدى .

حبيبى بوننان بىلە كى مختلف شاھلارين دربارىندا اولوب اما اونون ديوانىدا مدح و ثنا اشعارى يوخىدور . اونون شعرى چوخ ساده و رواندى . شعرلىرىنин موضوعى محبت ، عشق و گۇزىلىك دە دور . شعرلىرىنده عشقىن او دلى نفسى ، حياتىن شور و حرارتى ، مضطرب بىر

**بو تۇن سىيىنەما يى فىلەم لىردىن باشى
چىخان ھەنرەندىلر ، آذر بايجانىن
او لىينجى تور كى فىلەم يىندە اشترالك
ائىتمەك بىزى دىلە تماس توتسۇن لار**

محلمه میزه گلن فامه لردن

تهران : تورک اوغلی

محتسکر لر ...

دیه جاغام آی ها لا بولون ها
قد - شکر ساخلا ماقدا
احتکلادی ها حتی یولداش
لاریمادا دیه جاغام . بیز
۴۰۰ نفر عاملوق تیریزین
اقتصادی بیزینندی . بیز
قند - شکر باهالاشاندا ،
تیریزده اولمه ونده ناهی وه
ساتاروخ ، دا گلوب میدان

جایینه تو کوب شست قویرمه
روخ کی (ده ده قورقود :
بو صراحت و بو قاحتله)
رادیو تبریز : خطاب
جاجی کریم بر فایه ، ساغ
او لاسوز

جاجی کریم بر نا ،
سینده ساغ او لاسوز
ده ده قورقود :
آفرین و بوز آفرین
رادیو تبریز مصاحبجه
سینین هو شونا بو عمل
لرین هله ساغ او لاسوز !!!
مصاحبه نین اصلی
رادیو تبریز ده
بایگانی او اوب
ساحلانیر .

دکتبلار یازمین : ۰۰۰
ده ده قورقود : میزین
احساسی شعریز و دین
مضمونلی قطعه لریز و اد
لakan شیوه بیان آشاغبدی .
چو خ او خویوب - یازمین ،

تودک اوغلی نامه سینده بئله یازدیر « دده قورقود مجله سی ایمه
چاتان کیمین گؤرم گنوب اود گیم آچیلدی ، دئدیم کی آنا
یود دموز آذبا یجا ندا سیزین کیمین شرفی انسان لاد هر چتین
شرا یطده ، هر قران یقدا ، بیولحظه غلت الممیب آذا یود دومون آنا
دیلمیمین قید نه فالان واددیر . . . » دده قورقود : بیزیم وطن آدلی
شعر گؤندیب لرکی بو شما ده چاپ اولدی .

خوی : حسین

خوی دان دبیرستانی وطن داشیمیز بیزی آلتیشن لا بیب بئله یازدیر :
« برای اولین بار دده قورقود (اخوانده واقعاً لذت بردم بطوطیکه
دلم می خواست به تمام بچه های دبیرستانی بگوییم آنرا بخوانند)
ده ده قورقود : پیشنهادیما احتیا چیمیز وادیدی عمل اندیش .

شهر ری : مهروند میاب

بیر مكتوبدا بئله یازدیر : « نچه آیدیرکی . . . گوزلریمیز ڈانیش
بیر زاد آختا یردی تاپا بیلمزدی . . . نا گوزلریمیز « دده قورقود »
دون قوبوزونا (سازینا) ساتاشدی ، ایشیقلاندی ، میوندیق ،
گویلومیز آچیلدی . . . »

ده ده قورقود : آتین کمک دیلکیمیز و اگوندیمیش شعلویندن نمونه :
گون دوغارکن ایشق ساچادر
بولوت آغلاز سولاد آخادر
فوداغدا چیچک آچادر

تهران : حسین صدیق

مشهد ڈونالیست و آذبا یجان شناس آقای حسین صدیق بیر
مكتوبدا بئله یازدیر : « دده قورقودی گؤرم ، میوندیم الیز قولوز
آغripماسین ، ساغ اولون ، گؤزه لله شیر و داهادا گوزه لله شجدکدیر
. . . عزمله بیولدا قدم گؤردو مگه او مید امیریک » .

« میانا : یکانه (آزاد میر)

بیر مكتوبدا بئله یازدیر : « واد اولسون آذبا یجان ادیباتیندا
زمحمد چکن لر اذون عمرده یاشامین آذبا یجانی دل بیزیم نولکه
- ۰۰۰ من بیر احسادا نوز یود دومون ددلرینی گؤردو و اولادی
شوه چکیرم . . . (آذبا یجانی گرگ) نوز دلیند ، تعليم اندیشین

ح م بختىار

نظمە چكىلەميش آتالار سۆزلىرى

❶	ايگىت اولان ئىلينە جان باغىشلار دىلىنە قلىنج كىسىز قىيىنى حرمت ساخلار يئرىنە «قلىنج قىيىن كىسىز»	اىكى طرف هارا دا دورسا جىملە عنادا داش قىيە راست گلوب مېل ايشلەر اورا دا «داش قىيە راست گلوب»	يا خلق گىرسىن گلىفە يا دؤنسونلىرى يەفە بوردا لوتى منم - من بغداد دا كور خلىفە بوردامن بىداددا كور خلىفە	● ● ● ● ●
❷	زمان خلقى سىخىرى يو خسول ائوين بىخىرى عجىب نامىرد عصرىدى چۈرەك داشدان چىخىرى «چۈرەك داشدان چىخىرى»	غىلت باشدان آشىرى چو خىلار يولون چاشىرى هامى بىزىم ئولىكىدە ئوز قوتورون قاشىرى ھەركىس ئوز قوتورون قاشىرى	قان سىز بنا قورولماز ايگىت اولان يورولماز بو آتالار سۆزىودى بولانماسا دورونماز «بولانماسا دورولماز»	● ● ● ● ●
❸	دوزچىھ شوردان دىير يسانا قوردان دىير من جەنەندەم گۇرمۇشىم بو منه گوردان دىير «من جەنەندەم نى گلىرم ، بو منه گوردان دىير»	حاكىمىي سن هەريانىن تو كىمە خلقىن آل قانىن بىر تىكە داغ آشىرار او زوندى بو دىنائىن دەنائىن قويروغى او زوندى	دوست گر كە دور ئالنە بىر تىكە داغ آشىرار وئرسەن چۈرەك ئەپلەنە «بىر تىكە داغ آشىرار»	● ● ● ● ●
❹	(باش سۆزى او خويون)			

مەجلە مىز مادى كەمكە احتىاجى وار

پىر سلطان ابدال

عصييانچىلارى دار مىما - داغىن ائتمك اىچىن بوجلا د بير لا يق
 شخص ايمىش . خضر پاشاسىواس شهرىنە گلىير . حىلەل رايىشلەدىر . چوخ
 مشكلاندان صونرا پىر سلطانى اسىر ائتىپ بويىنونا زنجىر سالدىلىير .
 پىر سلطان مدت لر محاكمە او مودونا دوستاقدا قالىر . خضر پاشا او نون
 روحبى سين سىندىرى ماق اوچون اوچ شعر اىستىر كى او نلاردا حضرت
 على دن آد آپارىلماسىن . پىر سلطان اوچ شعردە «شاد مردان على (ع)»
 دان آد آپارىر :

آچىلىن قاپىلار شاها گىدىرىم آچىلىن قاپىلار شاها گىنىدىرىم .. بىزى بىتلە قىلان عهد و اماندى آچىلىن قاپىلار شاها گىنىدىرىم ... «محاكمە» فرمائىشى حالدا باشلانىر ، پىر سلطان اعتقاد لارىندان دفاع ائدىر حكم صادر او لور : اعدام . ۱۵۶۰ اينجى ايلىدە بىر گون پىر سلطانى دار آغا جىن يانىنا آپارىلار ، پىر سلطان ئولۇمە كىئدر كن ئوز تور كى شعرلىرىن او خويور .	خضر پاشا بىزى بىردار ائتمە دن سىاست گونلرى كلىب يېتىمە دن هريانا گىشىسم يولوم دومان دى زنجىر بويىنومى سىخىر خىلى زامان دى «محاكمە» فرمائىشى حالدا باشلانىر ، پىر سلطان اعتقاد لارىندان دفاع ائدىر حكم صادر او لور : اعدام . ۱۵۶۰ اينجى ايلىدە بىر گون پىر سلطان ئولۇمە كىئدر كن ئوز تور كى شعرلىرىن او خويور .
---	---

پىر سلطاننان بىر قىز اوچ اوغلان يادگار قالىر : سيد على ، مير محمد ، اركا كىب . بو كىش لر تورك دنياسىن - ياخچى عارف و شاعر لرى او لموش لار . پىر سلطانىن ، قىزى دىلىلە بىر شعر أليمىزدە امانت وار :	سررىيم آغلار - آغلار پىر سلطان دىرى دؤشىدە آغلار - آغلار پىر سلطان دىرى	دون گىشىجە سرىندە جوشىدى و ردى داغلار گوندوز خىالىمدا گىشىجە دؤشۈمە
--	--	--

*

اولەوز دى يابىلاسسى ، باناز دى بويىي او زون دى اصلىدە . دە دە مىن بويىي

یاز باهار آیندا بولانیر سویی سولار آغلار - آغلار پیر سلطان دییر

*

قانلی یاش آخیتددیم گؤزدن باهار دا
دار آغاجى آغلار پیر سلطان دییر
پیر سلطان قیزیدیم مندە باناز دا
دە دە مى آسدیلار قانلی سیواس دا

*

کافرل-سین الى قانا بولاشدى
قوچ لار دا آغلشار پیر سلطان دییر
کمندیمی آنیدیم دارا دولاشدى
قویون گلدى ، قوزولارى مە لشدى

*

شعر لمیندن بللى او لور کى بير گۈزەلى سئویرمیش ، لاکىن بو عشقین سر
انجامى نە اولدوقوننان خېز يەمیز يو خىدى :

بىر گۈزە لىن عاشقىم آغلار
اونون اوچون داشا تو تور ائل منى
گوندوز خىاليمدا ، گىچە دوشومدە
پېر سلطان اسطورەسى تور كىلار اىچىندە مشھور ناغىلدى بوناغىلا گۈرە پېر
سلطان دار آغا جىندا يو خ الور و يالنير (فقط) خرقىسى دار آغا جىندا قالىر چوخ لارى
شھادت و ئىرلىرى كى پېر سلطانى فلان - بهمان يولدا گۈردىلر كى شھىردىن خارجى
اولوردى بواسطورييە عايىد پېر سلطان حضرت رضا(ع) مىن زيارتىنە خراسانا گىدىز
دوغرۇ سودا پېر سلطان خراسانا گىتمىش و بىر نفس او خوبىوب صونرا اردىلە گىتمىشدى
پېر سلطان شعرلى يىندىن :

يا سدىقى ميز قارا تو پراق
با شيمىزەان گىچە بىر گون
آخاج لاردا ياشىل يار باق
يئر آلتىندا كفن يەماق

*

او زاق دىگىل قارشىمىز دە
دردىلى - دردىلى ئو ئىر بىر گون
پېر سلطانام ، دوشوموزدە
با يقۇش مزار داشيمىز دە

استعمار فرەنگى ، استقلال فرەنگى او لمالىيدى
امام خمینى (جديد ايلين پامى)

ماناس

خانى (آلوكه = آلوك) آغىر - آغىر اوردولار مانا سا فارشى گۇندىرىر. اوردولار باسىلىرىر. مانا سا «استقلال جىنگى لرىن» رەبىرى اولدو. مانا سا ساواش لاردا قەرمانلىق لار گۇستەرىر. آلمو كە خانىن اوغلۇي «آلما نېت» اونا قوشولور. آلمانىت مانا سىين ياخىن يولداشى اولور. قىزقىز خلقى نىن استقلالى اوغرۇندادا چالىشىماغا باشلاير. كالمۇ كە خانىن «ناقىلىق بەھادر» آدىلى سېھبىدى كى گوجون مانا سا ميدانىمىدان جان قورتارمىشدى، ئۇزۇن چىن خاقانى اسن خانىن بار گاھينا چاتدىرىيەپ قىزقىز خلقى نىن قەرمان اوغلۇن بىلە تعرىف ائدىر:

ياسىن ساخىلار آناسى	كىيمىسە گۇرسە مانا سا
باشى چىكىب او زەندە	ھېبىتىنى گۇرنىدە
دوشىدە نفس بو غۇلار	دامار لاردا قان دو رار
نۇرە چىكسە جان چىخار	سالسا ألىن قان چىخار
يىل نىك اسىب سو وردى	پەلۋان لار يۇن او لىدى
آن دا اولا تارى اینان	قارشى گلن قەرمان
آى - اول دوزا قاتىلدى	بولۇد لارا آتىلدى
يوخ باشقا بىر اوردو سى	كالمۇ كە خانىن دوغرو سى
آمان - آمان، اى تارى	بالىزىز مەنم ساغ لارى

манاس چو خلى چىرىپىشىق لاردان صونرا ، چىنلى لرى، كالمۇك لارى، مغۇل لارى، ئۇز دوغما آناتوپرا قىيىندان قووب و قىزقىز خلقىن استقلالا چاتدىرىر. صونرا لار مانا سا بىر بويو كە محاربەدە وطن يولۇندا قانابىلىشىر. قىزقىزستان خلق شاعىر لرى مانا سا چو خلى شعرلر و ماھنى لار قوشوب لار. قىزقىز اوزان لارى (عاشىق لارى) مانا سىين قەرمانلىق لارين خلقى اوغرۇندادا، طوى مجلس لرىندىن بولىلاب واخوابىار لار. بىر عاشىق لار قىزقىز جاسىبنا «ماناس چى» آدلاناللار . «ماناس دستانى» آدىندا بىر منظومە بىر قەرمانىن استقلال بولۇندا محاربە لرىنە حصر اولوبىدى . بىر ۵ جىلدى بويو كە كتاب ۱۶۰۰۰ بىت شعردىن توپلاشىپ دى «ماناس

آذربایجان دیلینین موقعيتى

شاه اسماعيل دان نشان وئرییر . مجـارستان عـالمى « فكته لاپوش » بوندان سونرا كى آذربايچانى ديلينين فوذونى ۱۶ و ۱۷ نجى عصرلرده گۇستيرir، بير تر كىي مجموعه ده كىي ۱۹۳۶ نجى ايلده استانبولدا چاپ او لونوب « ایران شاهلارينين ايكى تور كىي مكتوبو » آدلى مقالە سىنە ، ايكى مكتوب كىي صفوی شاهلار اليله يازيلىبىدى نموونە كىتىرىيدى . بو مقالە ده آيدىن او لور آذربايچانى دىلى صفوی شاهلارى آراسىندا او جملە دن شاه صفى (۱۶۴۲ - ۱۶۲۸) و سلطان حسین (۱۷۲۲ - ۱۶۹۴) سرائىندا ئوز نفوذو اهمىتىن حفظ ائلمىشدى . بو ايكى مكتوبدان بىرى شاه صفى طرفىن مەجارستان امپراتورى « فردینان دوم » و ايكنجى سلطان حسین طرفىن ساكسونا حاكمى « فردىخ آگوستا » يوللانمىشدى ، شاه صفى طرفىن يازيلان مكتوبون دالىندا شاه صفى نىن مهرى و آدى يازيلىبىدى . عزىز آقا محمد زاده آذربايچان ادبىي ئوز كتابندا شاه طەناسىبىن بىر مكتوبون آذربايچان ديلينىدە گۇستيرir . بوندان علاوه « منشات » كتابندا « على مصطفى چلبى » طرفىن بىر چو خلى مكتوبلارىغىلەپ كىي دولت لر آراسىندا اور تا عصر ده يازيلىميشدىر . بونلارىن ھامىسى گۇستيرir كىي آذربايچان دىلى بىر ادبى و رولتى رسمى دىلى عنوانىلە اىشە آبارىلېپ و ئوزونە گىنىش بىر يېر تو تموشدور و يوزلر شاعرىن عرصە يەڭىمە سى تصادفى او لمامىشدور .

سون

دستانىي « دىمانىن نىچە بوبو كى حماسى ائرلەيندن بىرىسى دى . « ماناس دستانىي »، فارس لارىن « شاھنامە » سى و توركىلرىن « خان نامە » سى و بونان نىلارىن « ايليا » يە برابر سايلان حماسى بىر كتابىدى . گلـن سايىلاردا بوكتاپى تانىترماق و ظېفـه مىزوار .

سون

شاعر لر قوردوغى قىزقين نرمك دن
بىرى سوپىلر نبى دن بىرى بابك دن
سارى گۈزدن «ايلىدىرم» «ئالىت» بىرلىك دن
«آهنى»، «حامد» دن، «حزىن»، «شهر ك» دن

ئوز آنا دىلىيمدەكتاب يازميشام
«بازه نين»، «هادى» نين ائر لرىندن

حقيقى «اول دوز» ون نظر لرىندن
«خامنه اي»، «صدرى»، نين شهر لرىندن
بىـو ائلين سەچچىلمىش بىـرلىـنـدـن

ئوز آنا دىلىيمدەكتاب يازميشام

«اكسىرى»، «مېلانى»، «هلال» ناصر دن
«ايل او غلو»، «چول او غلو»، عباس صابر دن
«ظھوري»، «نقابى»، «شىدا»، «ناظر» دن
او قىزقين مجليسىدە، اولان شاعر دن

ئوز آنا دىلىيمدەكتاب يازميشام

«درخشى»، «سوپىلەين آنا»، «تېرىز» دن
«آنچ چايلى» باخىشدان سوپىلەين سوپىز دن
«تلىيم خانلى حمىـيـدـ» يارادان اىز دن
قارا داغ شاعرى « Abbas بارز» دن

ئوز آنا دىلىيمدەكتاب يازميشام

۱ - بى شعرى تېرىز شاعرى، قهرمان خطىمى «مستضفلى نوسكلى» نون اىكمىنجى جلدىنە
قوشوبىي گۈومە آداسىندا گلن آدلار معاصر آذربايجان شاعرلىرىدىلىر

چوپان حبیبی

عاشقین عصر لردن آمیش اضطرابلاری، بیر صمیمه‌ی عاشقین حرارتلى و قیزغین اوره گئین واقعی و ملموس عشق و محبتی گؤزه ده بیر .

حبيبي شعر يمني ديلي نسي خلق ديلينه ياخينلا شماما چالا يمشي بدی ؟

بو مطلع اونون ديلين نشان وئير :

سندن ٹوزگے یاریم اولسے ای پریوش سیمتن

حی خمما سو دای زو لفون باشدان ای مه گر بو ز ایا

استخوان کللهم ایحیه توته عقر پلر وطن

فضولی، یو عصرین و آذرپاچانین یو یو ک شاعری، حبیب، دن

چو خناثير آلميش، حتى، او نون تك مصر اع لاريندان دا نقل، قول انميشدور.

حیثیتی، یعنی تمام اثر لزی آلیمیزه چاتما پیش کر پویا وزاده بین نسخه

کي، ۱۵۲۰ ميلادي دا استازبو لدا يازيليب نشر ائديب که او ندا حبيبي دن

٤٢ غزل واردي. (دار الفنون، ادبيات فاكولتهسي مجموعهسي، ١٩٣٢،

جلد ۸، شماره ۵، ص ۱۳۳-۱۰۶). بو ۴۲ غزل‌دن بیر قطعه سی نی

نضولی مشهور بیر مسدس صورتینه گتیریب و بیر غزلین مخممس صورتینه

چنواهی رہ . فضولی نین بیر غزالی ، حبیبی نین بو غزالی ان :

مگر باد صبا زولفون او جو نداندی پریشاندور

که باش و جان و دل هردم ایا غآلتمیندا ویراندور

هم وزن و هم قافیه دور .

بوایکی شاعری مقایسه اندنده گئورگو و ک جیبی فضولیه چوخ

مديون دور، چونکي فضولي بور ركت اريله او نون شهر تين چو خاتما قدما

نەم گو توروب ؟ اما او نون تأثيرىن فضولىيە و آيرى - آيرى شاعر لره

انکار ائتمک او لماز .

جعفر
خندان

قدیم دور آذر با یاجان دیلی و ادبیاتی حقینده بیر نتچه سوز ⑥

نتچه کی سؤیلدیک نظامی گنجوی نوز ائرلرین دوغما آذر با یاجان تورک دیلوئنده یازه ماخ ایسته بپردی لakan خلقه خائن اولموش شاه اخستان (۱۰۳۰ - ۱۱۰۸) نظامیه امر ائدیز دوغما آذر با یاجان تورک دیلوئنده شر یازماسین بو سؤزلرله تاریخی سنه لریموزن : شاهدان بپر نامه نظامیه گلور شاه امر ائتمیش دی لیلی - مجتبون ناغیملون نظمه چک ، لakan تر کی دیلوئنده بوخ دلکه فارسی دیلوئنده . نظامی «شاهین نامه سین» بعله نظمه چکب و افشاگر لوهکه آن قویوره ،

ای سوز دنیاسینا حاکم نظامی

سحر یوخوسینهن پرده سین آت
عقلی حیران قوبان سوز میدانیندا
ایستادره مجنونین بویوک عشقینه
مین عشق کتابندان یوکسک وتزه
کنمال جوهرین خزینه سیندن
یوکسک او ناماھدیر بیزیم دیلیمیز
کورکی دیلی یاراما ز شاه نسلیمیز

ینه سوز او بینادیب بیر سحر یارات
مین شیرین لیلک گوستر هر داستانیندا
بیر سوز خزینه سی آچسانان ینه
سن لوز قلمینله بیر داستان بزه
گلور کیمین ساپینا اینجی دوزرسن
یوکسک یارالعیش دیر بیزیم نسلیمیز
اسگیک لیلک گتیر بر تورک دیلی بزه

بو بیز سند جنایت دی «شاهلار نسلیندن» و «شاهلار دیلیندن» و آجیق بیز افشا او لونموش سندی نظامی توسطله آذر با یاجان دیلوئن تانیتیدیر ماخ اوچون بو امردن صورا نظامی بعله سویله یرن ، قوللوق حلقه سینه دوشی دی قو لاغیم «قان و ردی بینیمه ، اسدی دوداغیم ، نه جرگیم وار کی امردن قاچام عمریم ویران او لوب سولوب سارالدیم او زاقدر هامدلر ، او زاقدر دوستلار

۱۱ - نجی عصره یعنی مغول استیلاسوندان هله ۲ حص (۲۰۰ ایل) اول آذر با یاجان دیلوئن آهنگدار ، گوزه ل بیز دیل او لدو غونی گوسترن باشقا بیز مثلا مراجعت ائده ک . آذر با یاجانین مشهور شاعر و عالیمی خطیب تبریزی ل (۱۰۳۰ - ۱۱۰۸) ۱۱- نجی عصره یاشاردى او ندان بحث ائدن یاقوت حموی «مجموعه الادبا » آدلی ائرینده خطیبهن ابوالعلای معری نن یانهنا گشتیدیگنین دانیشیر بو خصو صدا بعله یازیر :

«بیر گون مجلسه ابوالعلای معری ایله بر ابر او تورموش دوم . ایکی ایله قدر وار ایدی وطنین (آذر با یاجان) دو سلاحدان خبریم بوخ ایدی . بو زمان تبریز لی قونشو لاریم زدان بیزیسی مجیدده (مسجد) داخل او لدی ، حدیندن آرتیق سویندیم . ابوالعلای شونجه می گو روب سبین سوره شدی . دئدیم «تبریز فونشو لاریم زدان بیزیسی گلیم » دگدی « دور شورین دن و آدام لاریندان خین چور گن » صحبتیدن سونرا ابوالعلای سوره شدی : « بو هانسی دیلدر کی دانیشیر دنیز ؟ دئدیم » « آذر با یاجان دیلی » دئدی : « سونین دیلی آنلام هرام ، لakan نه کی دانیش می سونهون خاطر ریمده دی » او دانشدی قلاریموزن حامه سینی کلمه به کلمه تکرار ائتدی من او نون قوه حافظه سونه تعجب ائتدیم »

بومثالدان آیدین اولورکی، دیلیمیز ۱۱-نجی عصره «آذربایجان دیلی» «آذلانورمیش ایل گشجدیکدن سونرا بودیلی انکار ایتمکه چالیشان عالیهممال بپرجه آنچا خوز جا هل لیک لریتی نمایش ائتدیریرلر.

آذربایجان دیلیونده مکمل دانیشان قدیم شاعر لریمیزدن قطران تبریزینین ده حیاتی چوخ ماراقلی دی. قطران تبریزی ۱۱-نجی عصره یاشامیشدیر. اوونون حقینده معلومات و ئئن مشهور فارس شاعری ناصر خسرو علوی بیلهه یازیر:

«تبریزده قطران آدلی شاعر له گوژروشود، اوچوخ گوژمل شعرلار یازیردی، آنچاق فارس دیلینی یاخیشی بیلمیردی. او، منیم یانیما گلدی. ئوزی ایله منجوقین و دقیقی نین دیوان لاریتی گئین میشدى. او، دیوان لاری اوخویوب، چتىن یېرلرینی سوروشدی، من اوغا آیدین ائتدیم. او بو سۆزلری یازدی. سونرا ئوز شعرلرینی اوخودی!»

قطرانین و او دورده یاشایان آیری شاعرلرین فارس دیلینی کامل بیلمەدیکلری طبیعی بيرحال ايدى چونکى اولار فارس يا فارسدان آزما و منشب اوڭما بيردېلده دانیشمهيردیلار مغول استوپاسى سقوطه گىتىدې كىچىجە آنادىلینىدە مدنهيتن داهادا انکشاف ایتمەسى نظرە چار پېر. ۱۳-نجی عصرین آخرلاریندان باشلايباراق آذربایجان دیلینىدە دیوان لاردا يارانىم. حسن اوغلۇ، قاضى درهان الدين، نسمى، عيدالقادر، كىيى شاعر لرائى لرین چوخۇنى آنا تورك دیلینىدە یازىرى دىلار ۱۳-نجی عصرده تورك دیلیوندە يازان شاعرلریمەن سونرا اراتازاھ آذربایجان ادبى دىلى نین ياراغاي اوغرۇندى چالىشمەش ۱۵-۱۶-نجى عصر لرده، نسمى، حبىبى، خطائى و فضولى كىيى شاعرلرین يارادىيچىلەنفيپىدا تازه آذربایجان ادبى دىلى نىن يوكسک نمونه لرى يارانىشىدى بىز قەرمانلىق كىچەپشىمەنە فخر ائتىدىكىيمىز كىيى ئوز زنگىن ادبىانىمەندا فخر ائدىرى ياك

۱- ناصر خسرو علوی «سفرنامە» كتابى - تهران چاينى

عمر ئوتىدى چىچىك گۇرمە دىك هەنج ئوز گۇلومۇز دن
شادىق يېرىنە يەنە گلدى فغان بىلبو موزون
عادت دى بىزە سۈيىلمە رىك ياد لارا اسراز
دېل آچمايپ اينچىك دۇمە دىك مشتىمامىز دن
دايم ياشايش اولدۇ بىزە بىر قارا دوستاق
آل - قول يېرىنە بىنده ورىيلدىق دىلەمەز دن
لال اول دئەنلىر بىلمە دىك هەنج كى بونه سۆز دور
سى چىخىما دى بىر باشلى اولان عاقلىمەز دن
مېن حىيەيە آلداندى ئوزون ياشلى بىلنلىر
پست آلدى، مقام آلدى اوساندى أيدىمەز دن
چون ساندى ئىلىن دوغما دىلىن اولدۇ شرفىزىز
ظولۇن چوخى اولموش بىزە، ئوز ارزىلىمەز دن
آنچاق بىلەرم ظاو لمۇن ائوى او دلانا جاقدىر
خلق عصيانى، ائل آھى، بىزىم نىسكتىلىمەز دن
گلسى يىنە بوندان داچتىن گون ساوالان بىل
آرىلىمارام هەنج آن الگىمەز دن، دىلىمەز دن
«ساوان» بىر قىشى گىنچەسى - ۱۳۴۶ تهران

رباب جلیلی (چیچک)

جلاد شاهی قووان دیار

بوگسون بئنه فخر ائدیرم
آذربایجان تورپاگینا
ماوی گئی او زره یو کسلن
ستارخانین بایراقینا

گووه نیرم آذر ائسای
قوپاردى ظلامون کؤکونو
جلادشاهین او غجون آچیب
با غلادی نئزجه یو کونو

ائليم اوره ک و تردى بو گون
کوز یاشیمیز ایل لر آخیب
فورخویا دوشموش ائل لره
کئچ و تردى گوجلو سئل لره ...

ایلک آتددیمی آنان دیار
آنما بور دوم تبریز ایدی
تبریز لی خلقین ایزی دی ...
آزادلیقین زنگین ایزی

داش دیللەنیر تورپاق گولور
چیچک) تا پیر بیریشی جان
وورغون اولوب هارای چکیر
«پاشا - پاشا : آذربایجان»

آذربایجان دیلی نین خائین لرى

گۇرە حتى بعضى افراد واردىر كى ايندىدە ئۆز قوهوم - قارداش لارىنин ائولرىنە طالشدا «منزل» كىندىنە قوناق گىددىللىر . بو تۈن اھالى خىردا دان ، بويو كە قدر ئۆزلىن «طالش» لى بىلىر لرنە تورك و آذربایجانلى، ايندى ٩٠٠٠ كىند اھلى ئۆزۈن «طالش و گىلانلىسى» بولۇن حالدا گئۈرون نىشىجە امپرپالىزىم و شونىزىم نو كىرى و فرانكىلەن سرسپر دەسى او لان عبدالعلى كارنگىك آذربایجانىلارا «اجداد» و «دىلى» كىشف ائدیر .

ھ. نبى

پاشالار ئولەجك خان لار اسەجك

٢

ھميشە بو باغدا خزان قالانماز
باھار گلر آچار گول چىچىك يىشە
كافتار لارلىشخور لاردى باج آلانماز
بورونر يور دوموز شال اىپك يىشە

١

چىكىرلىرى ايسوازى زنجيرە بىنە
ئولەمبوب كوراوغلو قالىرخېلى بىل
پاشالار سلطانلىار سايىلمىيپيلار
بىزىم كت كوشىنە بىزىم شەھىرە كىنە
أود وورارلار بىزىسم شەھىرە كىنە
قايىتماز بو يولدان شرافلى ئىش
قانا بلە شىسين بومحو اولسون اودا

٤

پاشالار سلطانلىار سايىلمىيپيلار
بىزىم كت كوشىنە بىزىم او بادا
جلادلار ياتىپلار آيىلمىيپيلار
قانا بلە شىسين بومحو اولسون اودا

٢

بوز آتىن شىھەسى گلەيداغلاردان
اونسو دەمبوب نبى ئىسلينى ھەلە
ھەجري سىلسە يېر داغدان باغلارдан
حاللى سوت امەنин قورخوسۇ يو خدور
يامان گوندە اودا كەمگە گلە
دوشمانىن گۈزۈندە وقارىن او خدور

٣

تىترە مز دىزىمیز دوشمان گۈزۈندە
ھەجري سىلسە يېر داغدان باغلاردان
حاللى سوت امەنин قورخوسۇ يو خدور
او توما يولداشىم دور چالىش سىنە
دوشمانىن گۈزۈندە وقارىن او خدور

قىر آتىن بوز آتىن شىھەسى گلەسە
پاشالار ئولەجك خانلار اسەجك
كوراوغلو نبى نىن قىلىنچىن چىكسە
وطنىن اوغرۇنداباشلار كەسەجك...
جلاد قورخوسۇندان ياتانمىيا جاق

عاشىق نابات خانىم

*

گۈزىل لىرىن اينجه سى يىم
چولغا نەوشام خىسارا مندە

كەرجستانىن وەجهىسى يىم
قىزىل گوللۇن غەنچە سى يىم

*

سەر دەقىقە دېئىن او خدور
گۈزىل تېكىپ لە نارا مندە

من ناباتام - سایام چو خدور
گۈزىل لېكىدە تایام يوخىدور

آ تاڭلەيم حضورىنە
 كرامت ايستىرم سىندن
 باخ طالعىم گئوركى نىن ؟
 زنجىر لە نىب اھرمن دن
 دىلىيم دەكى دەميرلىرى
 ترپەدىرم زنجىرلىرى
 آزاد اولسون نۇغمەلىرى
 گئچە . گئوندو زآلېشىر ام
 صحبه ياخىن چالىشىر ام
 سون زنجىرە بېرى قالمىش
 دان اولدۇزى قو جاقلامىش
 گونش افقىدان باخاندا
 گولوش لىرە نور ساچاندا
 فير تانالار بىردىن قوپۇر :
 دومان اولىور
 طوفان اولىور
 افسون اولىور
 جادو اولىور
 ايڭى گۈزۈم خىمار اولىور
 من ياتىرمام ، يو خلايىرم
 گونش دن پاي آپارمیر ام

ھانچى مەڭر اوغوز ئىلىين
 قوچاق ايڭىيت قەھرمانى
 ئوز دىلىينىن زنجىرلىنىب
 ئىل - آياقى دەميرلىنىب
 ئىكانلى سېملىر قولوندا
 دوستاق لاردا اسىرلىنىب ؟
 سورونورم توپراقلاردا
 ئوز قويورام آياقينا
 آتا منم سىنىن اوغلۇن
 آذر بايجان بالاسى يام .
 آتا دوشمن آنا يوردون
 قانا چكىيپ او دلايىبىدى
 قارداش دئىب اسىر ئىدىب
 گوركى زامان نەسىر ئىدىب
 بو ئىل لرىم - بو قول لارىم
 تىكىلىيىبىدى دوداقلارىم
 زنجىر لە نىب آنا دىلىيم
 آتا گۈرۈسنىڭى ايندى
 او لو بابام زىرتىشت فرى
 او چوب باشىمىدان اثرى

پارلاندى پارلاخلى گونش
 صىدف لرىن ايشيق لارى
 قوپىدى قوپوزدان اولدوزا
 قرن لرىن توزلارينا
 گۈز ياشىلە طور مارۋەردى
 قالانى صفحه ۸ ۵۵

گئچە گىينه آيلىيرام
 گۈزۈم باخىر زنجىرلره
 چالاپشىرام، باغىرام
 صىبحە ياخىن آلىشىرام
 سون زنجىرە بىرى قالمىش
 دان اولدوزى قوجاقلامىش
 فير تالانار يئنه قوپوز :

بو مجلە قېرىز
 انقلاب دادسرا -
 سىنىين كتبى
 اجازە سىلە
 آزمەيشى حالدا
 بوراخىلەيىر
 «كەميسىيون
 مطبوعات»
 تەراندا تشكىل
 تاپاندان صونرا
 «رسەمى» حالدا
 بوراخىلا جاقدى

طوفان اولور
 افسون اولور
 ھوا دونور
 اولور قارقىش
 يالنىز بىزە
 قالىر آلقىش
 آتا گىلدىم حضورىنه
 ايندى منه چارە ئىله
 گۈستر يول لار ايشيق لارا
 ئورت بىزە اسم اعظم
 بىزىم قرنىن جادولارىن
 باغشاھىن بارولارىن
 او خوييار كن افسون لارا
 باطىل اولا ، يانا - يانار
 دەدەم قورقۇد ئۆل قوزادى

آذر با بیجان دیلی نین خائین لری کسرو ویزم - کار نگیز هم ...

ایستکلی او خو جو لار یمیز ⑦

گنجن سایي دا او خودوز کي نجه کسروي او زامان گي هنچ بير اطلاعاسي زبانشناسیدا يوخودي « آذری يا زبان باستان آذربایجان » کهابين يازدي او ندا بو جور اولار کي کسرو ینين « امي » ليغيني سايه سينده « قارقا بازاری » کي بير صراحتلى لغت دى و بير يېر آيدى تو فارقان - مراغا آراسيندا « معجزه زبانشناسي » کسرو یده لفت « کرا كيس » يوانانيدن مشتق او لو نار يعني « قارقا بازاری » يوانانى بير لغت دى !! وacialى « کرا كيس » يوانانى دى کى معناسى يك شنبه گونى اولار . بقول فارس لار « چه گويم که نا گفتم بهتر است » .

کسروي نين بنگاه لجن پراکنى سينده ، عبدالعلی کارنگك و شركادا شركت اندىب لر . کسروي نين بو لجن يولونى تونوب انگليس - امريكا قوجاغينا دوشن آز او لمایب . عبدالعلی کارنگك بو لجن زارليقدا هاميدان قاباغا دوشدي . « تاتى و هرزندى دو لجه از زبان باستان آذربایجان » جزو ه سينده کسرو ویزمى تكميل لشدیردى .

کارنگك باشقا كتابلاريندا « امريكانين ، فرانكلين موسسه سين راضى سالايلم سده بو كتابدا مطمئنا راضى سالايليب کارنگك بو يولدا « حضرت کسروي » دن ئويز نميش « پا كدینى ، معجزه لرین ئىلدن بوراخ ميار كن عنقرىب هن - يوخ ساهاتدا « طالش » ديلين « آذربایجان ديلى » حسابينا باسيب ئوز آزمایشگاهيندان تازا بير پدide ائشىگە بوراخدى .

عبدالعلی کارنگك بير عمر شوفنيست فارس تشوريسين لرين جيره خوار او لموشى همان اولارىن تو سطيه باش اربابيان « امريكانين ، فرانكلين مؤسسه » ارتباط تاپميشىدى و ئوزخوش رقص ليغينين كولگە سينه بعضى كتابلاري بو

امريکاني » موسسین طرفيندن چاپ و نشر او لموشدي .

عبدالعالی کارنگ کشاهین هارگو نلریندە امریکانی راضی سالماق اوچون اعلام ائتدیگى من آذر بايجانين قدیم دیلین تاپىپ و كسر و بىزمى تكميل ائتمىش . عبدالعالی کارنگ تاپان دىل « تابى و هرزندى » دىلىمدى .

« هرزند » مرند محالىندا بير كتدى . بو كند داغ اتكىنده تىكىلىب . هرزندە ياخىن « گلىن قىه » آدلى بير كندوار . امپرالىزمىن و فارس شوونيزمىن صاديق نو كرلىرى « يحبى ذكا » و « عبدالعالی کارنگ » بو كندلرین دىلین « آذى » دىلى بىلىرلر . لاكن او نداكى بير حوصلەلى آدام « گلىن قىه » كندىنه قوناخ كىدىر . بو فارس شوونيزمىن تورتو كونتكولرین خيانىتلىنىن آگاه اولور ، بولوركى بير كندىگى بو بنگاه لجن پراكنى ايستير ناريمخىن بنساسىندان تىكلەميش بير كند حسابا باسىن فقط ۲۰۰ ايل بوندان قاباخ دوزلىنىبدى . كند اھلى كندىن تىكمىشىن بىلە تعرىفلىر : هرزند كندىنده اسماعيل آدلى بير نفر قوشۇسىن داوا ائدىر و قارداشى ئولور اسماعيل آندا يچير قارداشىن انتقامىن آلسىن لakan آناسى اونى بو اىشدن منع ائدىر و « سوتومى حلال ائلمرم » دېيىر . اسماعيل گۈرور كندە قالسا مجبوردى انتقام آلا او نا گۈرە گۈچوب خوى شهرىنە كىدىر لakan فاميل لردن او زاق اولدقى وباشقا عملت لره گۈرە يېنى دن هرزند كندىنە گلىر و اونون ياخىن ليغىندا بير نىچە او طاق تىكىر او زاماندان كند دوزلىر و بو تون اھالى اذهان ائدىر كى بو كند ۲۰۰ ايل بوندان قاباق دوزلىنىدى و بو كند (گلىن قىه) « هرزندى » دىل دانىشىرى . آمما « هرزند » كندى نه جور دوزلىر ؟ « گلىن قىه » و « هرزند » اھالىسى نىن دئىيگىنە گۈرە « قاجار » زامانى گىلان منطقەسىندن « منزل » آدلى بير يېردىن بير بوي يو كى طايغا « طالش » ليلاردان آذر بايجانا گۈچورلر . بو طالش ليلار گلىب نىچە يېرە آذر بايجاندا گىدىرىلىر منجمله : خالخال ، كريناكان و قوجا لارين دئىيگەتلىرىنە

قالانى صفحە ۳۶ ده

ملى و فرهنگى آثار لارىزى تاپىن

امام خمينى

کور او غلو نون

نعره سی

م - شامی

آذر بایجان نولکه سی

آسوده چـك نفسی

چنلى بىلدەن گلېرى

کور او غلو نون نعره سی

*

قاینادى جوشدو قانلار

اڭ بير او لدو جاوانلار

غىرتىلى قەرمانلار

سیندىـراجاق قفسى

*

بىخىلاجاق قالالار

آچىلاجاق لاالالار

گۈزى ياشلى بالالار

گون گۇرە جىك هەرسى

آذر بایجان گلشندى

چايىدى، گىلدى، چمندى

قارىمال لارا وطندى

داغى داشى دره سى

*

گونوم گوندن فارادى

ياغرىم باشى يارادى

بو درديمه چـارادى

قىر آتىن كشىئىنمە سى.

بونه يوردور نىچە ئېكىمىش لە بويوردى
داشى قان كىرىچى قان توپراقى قاندان قاتىلىپىدور
نىچە واودىدى ئىكانلى، يولى قانلى، بئلە چىسكمىنى
دومانلى، نە قارانلىق نە بورانلىق ياز يامىپىدور

*
كىمدى باشدان كىچە لېيىك دئىيە جان گىتىرە
كىمدى اىستەر سە گىندە بولۇلى باشە يېتىرە
كىمدى اىستەر كى قىزىل قاندا قىزىل گل بىتىرە
لدى بوجلاوه لە نىر بولىدى صفحە ئىزىر
احتىاط ايلە اياق ساخلا صفا دور

وادى عىقدى مەبدى كى انسانلىقا تىمكىدە فنادور
كعبە دى كوه مەنا دور نە معما كىچە بىنادى بىنادور
فاطع ئەلىك كە با الوا دەقسە دى طوى دور
مظھر جلوھ حق طور سنا دور
بو يول انسانلى بوجداندىسا ايماندى
تىپىت قاندى

بورا منادى جان اىستەر
بو سوبون آرخى قان اىستەر
بورا مراجىدى، مصلى دى زىيارەتكە انسان
باخما قان درىبا سەدىر لختە ئىزىر
بورا آى گون باش اىپر

بورا علوي دى سما دىر
بوردا من يوخىدى سا سن يوخىدى
كى عرفاندى مناجات، هامى انساندى
نه طوفاندى، نە غوغادى
كى ئەن ئەتماقا شىك ئەتماقا يول يوخىدور يقىنيدور
بوردا ايماندى، صداقتدى، جىسار ئىدى، شەمات
لەحظە هەنئام شەھادت دى نە حالت دى؟ قىامت
قەلە اوچ سعادت

بوردا او لىدۇز ايتىر آنجاق
او ز حىيانىن آتىر آنجاق
ئىچەجە صىبح او لمادا او لىدۇز باكىر آنجاق
بس كى گون چىخىما دادىر. ظلمتى ياخما دىر
بو شەھىدلەر يولودور. بو اىگىيدىلەر يولودور
بو شەھىدلەر يولو دور

و من ایا ته خلق السموات و الارض و اختلاف
الستكم والوانکم ان فى ذالک لایات لـ العالمين

(روم سوره می ۲۲ مینجی آیه)

« اوونون (آلاهین) نشانه لریندن ، یئر و گوی لرین یارانیشی و دیل لرین
و نزاد لارین جوره به جور او لاسیدی . بونلار بوونون دنیا انسان لارینا
آلاهین نشانه لرین گوستریبر . »

ھئچ خلقین ، ھئچ ملتین
دیلینی دانماق او لماز
سندە ای آذر بالام
ئوز دیلیندە ای خو ، ياز

طوطى بىگم

بىرالدە قلنچىم بىرالدە قلخان
دەمير دون گئىمپىش او رەك دولى قان
سوڭويون سوپورون آچىلا ميدان
كىمىن جرئىتى وار ائله سين جولان